

ZAKON O DOPRINOSIMA

OSVRT NA ZAKON O DOPRINOSIMA

Sažetak

Sheme socijalnog osiguranja FBiH nisu cjelovite, u skladu s međunarodnim i europskim standardima, jer ne ispunjavaju tri cilja: (i) ne garantiraju pokrivenost populacije elementima obveznog socijalnog osiguranja, (ii) ne jačaju financijsku održivost shema socijalnog osiguranja (pa se javljaju „rupe“ fondova socijalnog osiguranja) i (iii) ne razvijaju višestupni sistem usmjeren na pružanje efikasne socijalne zaštite za treću generaciju.

S druge strane, stopa socijalnih doprinosa koju plaćaju radnici u FBiH je iznimno visoka. Svega dvije zemlje imaju 2018. god. veću stopu socijalnih doprinosa radnika od FBiH: DR Kongo (35%) i Rumunija (35%). Kratko kazano, FBiH strši u odnosu na Europu a Europa u odnosu na svijet.

U mnogim državama, vlada svojom fiskalnom politikom, protežira: izvjesne djelatnosti, skupine građana i regije kroz oslobađanja od plaćanja dijela poreza. Članice EU su od 2014. god. obvezne izvijestiti: koliko nije prikupljeno poreza, u odnosu na poreznu strukturu bez poreznih rashoda (troškovi), koji su ekonomski i/ili socijalni učinci polučeni (prinosi) i koji je neto rezultat (prinosi-troškovi). Država razmatra je li postigla namjeravane ekonomske i socijalne učinke (smanjenje nejednakosti, siromaštva, nezaposlenosti itd.) s jedne strane i koliki su troškovi toga (u vidu izgubljenih poreznih prihoda) s druge strane.

No, FBiH ne sam što ne slijedi ovaj EU put, nego pored *poreznih rashoda utvrđenih zakonom* ima i divlje porezne rashode, jer niz javnih kompanija i javnih institucija iz godine u godinu ne plaća poreze i doprinose, čime se diskriminiraju privatne firme i građani koji bezuvjetno moraju plaćati poreze i doprinose. Stoga je fiskalna politika, u toj mjeri, nezakonita, neefikasna i nepravična.

Držimo da se dubioze u zdravstvenom fondu mogu znatno ublažiti, ali ne i riješiti eventualnim prebacivanjem zdravstva na budžet i tim putem osiguranja univerzalnog pristupa zdravstvenoj zaštiti za temeljne zdravstvene usluge, što je civilizacijska tekovina.

Osiguranje dopunskih sredstava za financiranje fondova socijalnog osiguranja može se osigurati smanjivanjem neobuhvaćene (sive) ekonomije.

Reduciranje sive ekonomije na razinu zemalja ekonomskih komparatora doprinijelo bi povećanju javnih prihoda za 820 mln godišnje i u sklopu toga povećanju prihoda vanbudžetskih fondova za 500 mln KM godišnje. S tom veličinom sredstava moguće je, ako bi ju pratila politika formalizacije sive ekonomije, smanjiti broj radnika sive ekonomije za 39,649. Glavne aktivnosti koje bi doprinijele tome su: (i) ograničenje plaćanja gotovinom (npr. sva plaćanja gotovinom preko 5,000 KM moraju biti bezgotovinskim putem), i (ii) uvođenje fiskalne lutrije (čime bi se stvorio pritisak građana na firme izdaju fiskalne račune).

Usporedna analizu Zakona o doprinosima u zemljama u okruženju i zemljama EU

Zakoni o doprinosima reguliraju financiranje fondova socijalnog osiguranja (načine uplaćivanja) radi ostvarivanja prava na uslugu ili na naknadu.

Socijalno osiguranje područje je snažnih kontinuiranih promjena. Naime, europski socijalni model, kreiran sredinom 20-tog stoljeća, kada je puna zaposlenost u formalnom sektoru bila norma, nije više realističan - i sve teže se nosi s teretom starenja stanovništva.

U zemljama u okruženju i zemljama EU susreće se nekoliko modela financiranja socijalnog osiguranja (v. tablicu 1):

- **Paušalni:** penzija ima jedinstven iznos ili se bazira na godinama rada ili mjesta stanovanja, no neovisna je o veličini zarada
- **Doprinosni:** penzija je vezana za veličinu uplaćenih doprinosa, a financira se uplatama radnika i/ili poslodavaca
- **Zaštitni:** penziju se dobiva razmjerno vlastitoj ili obiteljskoj situaciji glede dohotka, imovine, dohotka od penzije ili ukupni iznosi navedenog su ispod utvrđenog praga
- **Univerzalno paušalni:** jedinstven iznos penzije obično baziran na godinama starosti, mjestu stanovanja i/li državljanstva no neovisan o veličini zarada

- **Predostrožni:** doprinosi radnika i poslodavaca se stavljanju na stranu za svakog radnika u specijalnim javnim fondovima, a suma penzije (doprinosi uvećani za prinose) se isplaćuje jednokratno
- **Radnički:** poslodavci su po zakonu dužni pružiti privatne penzijske sheme i financirati ih, u nekim slučajevima i radnici uplaćuju doprinose
- **Individualni:** radnici i u izvjesnim slučajevima poslodavci moraju uplaćivati određeni iznos plaće na pojedinačne račune kojima upravlja javni ili privatni upravitelj fonda izabran od strane radnika; prikupljeni iznos se koristi za osiguranje rente, programirano povlačenje, jednokratna isplata ili kombinacija tih metoda

Tablica 1: Sheme socijalnog osiguranja; izabrane europske i neeuropske zemlje, 2014-2015

Zemlja	Paušalni	Doprinosi	Zaštitni	Univerzalno paušalni	Predostrožni	Radnički	Individualni
<i>a) Zemlje članice EU</i>							
Austrija		X	X				
Belgija		X	X				
Bugarska		X	X				X
Hrvatska		X					X
Cipar		X	X				
Češka	X ^{b)}	X ^{b)}					
Danska		X		X			
Estonija	X ^{b)}	X ^{b)}	X				X
Finska		X	X				
Francuska		X	X			X	
Njemačka		X					
Grčka		X	X				
Mađarska		X					
Irska	X		X				
Italija		X	X				
Latvija		X	X				X
Litvanija	X ^{b)}	X ^{b)}	X				
Luksemburg	X ^{b)}	X ^{b)}					
Malta	X	X	X				
Nizozemska	X		X				

Poljska	x ^{b)}	x ^{b)}					x ^{c)}
Portugal		x	x				
Rumunija		x					x
Slovačka		x					x
Slovenija		x					
Španija		x	x				
Švedska		x	x				x
UK	x	x	x				
b) Ostale europske zemlje							
FBiH		x					
Srbija		x					
Norveška	x	x					
Švicarska	x ^{b)}	x ^{b)}	x			x	
Turska		x	x				
c) neeuropske zemlje							
Australija			x	x		x	
Brazil		x	x				
Kanada		x		x ^{e)}			
Kina	x ^{b)}	x ^{b)}					x
Indija		x	x		x		
Japan	x	x					
Koreja		x	x				
Meksiko		x ^{f)}	x				x ^{c)}
Novi Zeland			x	x			
Rusija	x ^{b)}	x ^{b)}		x			x

Izvor: Social Security Programs Throughout the World: The Americas 2015, Asia and the Pacific 2014, Europe, 2014; <http://www.socialsecurity.gov/policy>. (adaptirano prema CESifo DICE Report 2/2015 Database, available at www.ifo.de/w/9jwiZpta).

- a) nijedna zemlja u Europi nema predostrožnu shemu,**
b) formula ima dvije komponente: 1. paušalnu i 2. proporcionalnu, srazmjernu zaradi,
c) država pruža zagaraniranu minimalnu penziju,
d) penzija ima dvije komponente: 1. paušalnu i 2. onu razmjernu visini i godinama uplaćivanja doprinosa,
e) univerzalna penzija se uvećava za dodatak razmjernan dohotku,
f) sistem utemeljen na doprinosu razmjernom plaći je zatvoren za novozaposlene i postupno se gasi.

Situacija kod zemalja članica EU glede doprinosa za socijalno osiguranje je znatno jednostavnija nego primjerice kod poreza na dohodak. Prije svega sistemi socijalnog osiguranja su prostiji nego sistemi poreza na dohodak. Zemlje s jednostavnim sistemom socijalnog osiguranja tipično imaju jednu stopu koja 'pokriva' doprinos za cjelokupno socijalno osiguranje, s plafoniranom razinom doprinosa, a u nekim slučajevima bez ikakvog plafona. Složeniji sistemi imaju tipično nekoliko stopa, pri čemu se svaka odnosi na određenu vrstu socijalnog osiguranja npr. za penziona, nezaposlenost, nesreću i povredu na radu, zdravstvo i roditeljstvo. No, čak i za takve situacije teško je reći da su sistemi kompleksni (Christie and Holzner, 2006).

Jednostupni model kakav postoji u FBiH susreće se kod nekih ekonomskih komparatora (Mađarska, Slovenija i Slovačka) i kod nekih regionalnih komparatora (Srbija).

U odnosu na zemlje okruženja i zemlje članice EU, bitni nedostaci aktualnog Zakona o doprinosima FBiH su (FinConsult, 2017):

- obveza plaćanje doprinosa i podnošenje izvješća Poreznoj upravi FBiH nastaje u momentu isplate plaće, pa ona ne raspolaže podacima o stvarnim obavezama na temelju kojih bi poduzela odgovarajuće mjere dok istovremeno radnici nemaju pravo primanja usluge odnosno naknade na temelju socijalnog osiguranja;
- visine kazni nisu dovoljno velike, pa to često vodi kršenju Zakona (javni sektor je glavni sektor neuplaćivanja ili neredovnog uplaćivanja doprinosa).

Ocjena i analiza usklađenosti Zakona sa međunarodnim dokumentima i relevantnim direktivama EU

Ključni međunarodni dokumenti koji se tiču socijalne sigurnosti su:

- *Univerzalna deklaracija o ljudskim pravima* (1948) (Universal Declaration of Human Rights) Ujedinjenih naroda
- *Internacionalni pakt o ekonomskim, socijalnim i kulturnim pravima* (1966) (International Covenant on Economic Social and Cultural Rights) Ujedinjenih naroda
- *minimalnim standardima socijalne sigurnosti* ("On minimum social security standards") (1952, 1955, 1988), ustanovljeni Sporazumom

ILO-a, čime su uspostavljeni internacionalni standardi socijalne sigurnosti; BiH je ratificirala taj sporazum koji je važan pravni instrument glede prava na socijalnu sigurnost.

- *Europska socijalna povelja* (European Social Charter), ustanovljena 1961. i revidirana 1996. god.

Ovi dokumenti ističu da svaki član društva ima pravo na socijalno osiguranje i da to pravo ostvaruje kroz nacionalne napore i internacionalnu suradnju (Hirose and Hetteš, 2016).

U odnosu na zemlje okruženja i zemlje članice EU ključni nedostaci aktualnog Zakona o doprinosima FBiH su (FINConsult, 2017):

- obuhvaćenost primanja na koja se obračunavaju i plaćaju doprinosi je izuzetno mali;
- socijalnim osiguranjem su obuhvaćeni samo osiguranici iz osnova radnog odnosa i samostalne djelatnosti, dok se odredbe zakona prema ostalim osiguranicima, kao što su nezaposleni prijavljeni preko nadležnih službi za zapošljavanje, socijalno ugrožene osobe, veterani, dragovoljno osiguranje i sl., vezane uz obaveze doprinosa, stopa i njihovih osnovica, različito propisuju od kantona do kantona.

Scheme socijalnog osiguranja u FBiH utemeljene su na doprinosima. Prava koja pruža sistem socijalnog osiguranja ovise o nečijem doprinosu, pa, shodno tome, neosigurana osoba nema pravo uživati blagodati socijalnog osiguranja (Bartlett, 2013).

Što se tiče zdravstvenog osiguranja, za plaćanje doprinosa dobiva se 'potpora u naturi' (zdravstvena usluga) temeljem individualnih ili izvedenih prava.

Kao što tablica 2 pokazuje, oko 1.6 mln stanovnika FBiH (od kojih je 69.4% osigurano izravno a 30.6 % kao ovisni članovi obitelji) pokriveno je zdravstvenim osiguranjem. To čini 89% ukupnog stanovništva FBiH.¹

¹ U 2015. god. u Federaciji BiH bilo je registrirano, prema administrativnim pokazateljima, 2.006.610 osiguranih osoba, od čega 1.279.827 osiguranika (nosilaca osiguranja) ili 63,78%, a članova obitelji osiguranika 726.783 ili 36,22% (ZZOIR, 2016).

Tablica 2: Kategorije stanovništva pokrivena zdravstvenim osiguranjem; FBiH, 2018

R. br.	Vrsta osiguranika	Broj (u 000)	Broj (u %)
1	Radnici	505	30,9
2	Penzioneri	405	24,8
3	Nezaposleni	110	6,7
4	Invalidi	47	2,9
5	Stranci	33	2,0
6	Poljoprivrednici	8	0,5
7	Drugi	25	1,5
8	Ukupno (1-7)	1133	69,4
9	Ovisni (članovi obitelji)	500	30,6
10	Osigurano (8+9)	1633	100,0
11	Neosigurano	200	
12	Ukupno stanovništvo (10+11)	1833	

Izvor: vlastiti izračun temeljem Hirose and Hetteš (2016), BHAS (2018) i FZZ (2018)

U Prijedlogu zakona o doprinosima FBiH kaže se (str. 34):

„Predmet uređivanja ovoga Zakona nije usklađivanje s propisima Europske unije. Ne postoje direktive i uredbe EU koje reguliraju ovu oblast“.

Budući da ne postoje europska sheme socijalnog osiguranja, svaka zemlja provodi svoju shemu i svaka ima svoje specifičnosti i karakteristike. EU zakonodavstvo samo koordinira te nacionalne sheme da bi osiguralo slobodno kretanje. Nema nametanja harmonizacije. Sheme ostaju vrlo različite i ukorijenjene u povijesne, socio-ekonomske i kulturne karakteristike svake zemlje (Deloitte, 2017).

Za BiH je EU članstvo izazov. Ima mnogo pravnih instrumenata Vijeća Europe u polju socijalne sigurnosti i socijalne kohezije vezano za harmonizaciju ili koordinaciju sistema asocijalne sigurnosti zemalja članica Vijeća Europe.

Europska socijalna povelja² (European Social Charter) predviđa prava za socijalno osiguranje, socijalnu i zdravstvenu pomoć itd. BiH je potpisala Europsku socijalnu povelju 11. 5. 2004., ratificirala 7. 10. 2008. i to je stupilo na snagu 1. 12. 2008.

Pravo na socijalnu sigurnost se ostvaruje osiguranjem u zemlji članici EU. Način uređenja socijalne sigurnosti prepušten je državi članici i po tom pitanju nije provedena harmonizacija na razini Europske unije, kao što je primjerice slučaj kod poreza na dodanu vrijednost.

Obzirom da su članice na različite načine uredile prava iz obveznih osiguranja i obveze s osnove tih osiguranja, Europski Parlament i Vijeće Europske unije donijeli su Uredbe o koordinaciji sustava socijalne sigurnosti i to :

- Uredba (EZ) broj 883/2004 Europskoga parlamenta i Vijeća od 29. 4. 2004. o koordinaciji sustava socijalne sigurnosti i
- Uredba (EZ) broj 987/2009 Europskoga parlamenta i Vijeća od 16. 9. 2009. kojom se utvrđuje postupak provedbe Uredbe (EZ) broj 883/2004 o koordinaciji sustava socijalne sigurnosti.

Osnovni cilj donošenja ovih uredbi je osigurati slobodno kretanje osoba, te doprinijeti poboljšanju njihova životnoga standarda i uvjeta zapošljavanja.

Navedene uredbe primjenjuju se na zemlje članice Europske unije, zemlje članice Europskog gospodarskog prostora i Švicarsku konfederaciju, te su po pravnoj snazi iznad domaćih propisa i izravno se primjenjuju.

BiH nije ratificirala Europski zakonik o socijalnoj sigurnosti (European Code of Social Security) (European Committee of Social Rights Conclusions, 2018).

² *Europska socijalna povelja* Vijeća Europe utvrđuje prava i slobode svih pojedinaca i uspostavlja sustav nadzora koji jamči njihovo poštivanje od strane država potpisnica. Povelja je otvorena za potpisivanje u Torinu 18. 10. 1961. god, a izmijenjena *Europska socijalna povelja* iz 1996. god. postupno zamjenjuje prvi ugovor. Povelja proklamira 23 socijalna i ekonomska prava: prava zaposlenika, svih stanovnika i posebna prava nekih skupina van radnog odnosa (majke, djece i obitelji, osoba s invaliditetom, migranati i starije osoba). Povelja jamči uživanje temeljnih prava, bez diskriminacije: prava na rad, pravičnu plaću, organiziranje, kolektivno pregovaranje, profesionalnu orijentaciju, profesionalnu izobrazbu, zdravstvenu zaštitu i socijalnu sigurnost.

Sheme socijalnog osiguranja BiH nisu cjelovito u skladu s internacionalnim i europskim standardima jer ne ispunjavaju tri cilja:

- Ne garantiraju pokrivenost populacije elementima obveznog socijalnog osiguranja
- Ne jačaju financijsku održivost shema socijalnog osiguranja (pa se javljaju „rupe“ kod vanbudžetskih fondova)
- Ne razvijaju višestupni sistem usmjeren na pružanje efikasne socijalne zaštite za treću generaciju.

Zaključci *Europskog odbora za socijalna prava* glede poštivanja *Europske socijalne povelje* (European Committee of Social Rights Conclusions, 2018) u vezi s njenim članom 12 (pravo na socijalnu sigurnost) su:

- postojeće sheme socijalnog osiguranja ne pokrivaju znatan procent aktivnog stanovništva
- minimalno trajanje plaćanja potpore nezaposlenim osobama koje su prije toga bile osigurane do pet godina suviše je kratko
- veličine socijalnih davanja su neadekvatne.

Usporedni pregled visine doprinosa u zemljama EU i zemljama okruženja te u RS s visinom doprinosa u FBiH

Karakterističnost socijalnih doprinosa u FBiH je visoka stopa doprinosa radnika i niska poslodavaca. To je suprotno od tipičnog slučaja u EU zemljama kod kojih su doprinosi poslodavca mnogo viši nego doprinosi radnika (Bartlett, 2013).

Svega dvije zemlje svijeta 2018. god. imaju veće socijalne doprinose radnika od FBiH: DR Kongo (35%) i Rumunija (35%). Ako se ima u vidu da je prosjek za Europu 13.24% i da je najveći spram ostalih regija svijeta, jasno je koliko FBiH 'strši' s veličinom svojih doprinosa. Jednostavno kazano, Europa strši spram svijeta, a FBiH spram Europe.

Kad je tržište rada savršeno konkurentno i s fleksibilnim plaćama, pojedinačne komponente poreznog klina imaju identične efekte na zaposlenost, pa je nevažno pada li teret socijalnih doprinosa formalno na radnika ili na poslodavca. No, kad je tržište rada imperfektno, što je slučaj s

(F)BiH, struktura poreznog klina je jako važna, posebice na kratak rok u kojem su nominalne plaće rigidne zbog ugovora (Econpubblica, 2011).

Vrlo važna razlika među europskim zemljama je u tome imaju li postavljen plafon za veličinu plaće radnika i shodno tome za veličinu koja se plaća na ime radnikovog socijalnog osiguranja. Polovica zemalja članica Europskog ekonomskog prostora (zemlje EU plus Island, Lihtenštajn i Norveška) ima plafoniran doprinos dok druga nema. Preciznije kazano, 17 zemalja EEP ima plafoniranu plaću i plafoniran doprinos radnika socijalnom osiguranju. Kad se dosegne maksimalan iznos plaće, nema plaćanja doprinosa na iznos plaće iznad tog iznosa. Plafoniranje, sasvim jasno, utiče na troškove rada poslodavca. Nemoguće je utvrditi specifične regionalne trendove glede plafoniranja unutar EEP. Iz bh. susjedstava plafoniranje imaju Hrvatska, Italija, Slovačka i Rumunija (Deloitte, 2017).

Tablica 3: Stope doprinosa; FBiH i komparatori, 2018

	FBiH	FBiH prijedlog	RS	Hrvatska	Srbija	Crna Gora	Slo- venija	Make- donija	Grčka	Albanija	U prosjek	Europa prosjeak	OECD prosjeak
A) radnik													
mirov.	17.0	18.5	18.5		14.0	15	15.5						
zdrav.	12.5	13.5	12		5.15	8.5	6.36						
nezap.	1.5	1.5	0.8		0.75	0.5	0.14						
ječja zaštita			1.7				0.10 ¹						
Ukupno	31.0	33.5	33.0	20.0	19.9	24.0	22.1		16.0	9.5	14.09	13.24	2.16
poslodavac													
mirov.	6				12.00	5.5	8.85	18.0					
zdrav.	4			13	5.15	4.3	6.56	7.3					
nezap.	0.5			1.7	0.75	0.5	0.06	1.2					
				0.5 ²⁾			0.10 ¹⁾	0.05 ²⁾					
							0.53 ²⁾						
ukupno	10.5	0	0	17.2	17.9	10.30	16.10		25.06	15.0	22.21	20.93	20.72
UKUPNO (A+B)	41.5	33.5	33.0	37.2	37.80	34.3	38.2	27	41.06	24.5	36.3	34.17	32.88

¹⁾ osiguranje za zaštitu roditeljstva (insurance for parental protection), ²⁾ Osiguranje od povrede i bolesti

Izvor: KMPG <https://home.kpmg.com/xx/en/home/services/tax/tax-tools-and-resources/tax-rates-online/social-security-employer-tax-rates-table.html>
(pristupljeno 27. 7. 2018).

Analiza porasta naplate doprinosa u 2017. god., prvom kvartalu 2018. god. i projekciju rasta naplate potraživanja do 2020. god

U tablici 4 daje se prikaz kretanja prihoda po osnovu aktualnih stopa doprinosa socijalnog osiguranja iz kojeg proističe da će se u razdoblju 2018.-2020. ukupna veličina doprinosa ovih fondova povećati s oko 3.2 mlrd KM u 2018. god. na oko 3.5 mlrd KM u 2020. god.

Tablica 4: Doprinosi socijalnog osiguranja; FBiH, 2017-2020 (u mlrd KM)

Vrsta doprinosa	2017	2018p	2019p	2020p
Mirovinsko	1.765	1.769	1.821	1.885
Zdravstveno	1.273	1.313	1.359	1.41
Nezaposlenost	0.145	0.15	0.155	0.161
UKUPNO	3.183	3.232	3.335	3.456

P – procjena na temelju aktualnih stopa doprinosa

Izvor: vlastita obrada na temelju podatka FMF (2018)

U tablici 5 daje se detaljniji prikaz ostvarenih prihoda Federalnog zavoda za mirovinsko i invalidsko osiguranje za razdoblje od 2016. god. pa zaključno s prvim polugodištem 2018. god, dok se za ostalo razdoblje daju procjene.

Tablica 5: Projekcija prihoda mirovinskog fonda; FBiH, 2016-2018 (u KM)

	2016	2017	2018 I-VI	2018p	2019p	2020p
Doprinosi	1646774849	1764509852	922618944	1769327958	1821000000	1885000000
Potpore iz budžeta	238037489	245969101	0	258528682	270528682	285528682
Ostali prihodi	5175663	16864869	2252894	5000000	8000000	10000000
Ukupno	1889988001	2027343822	924871838	2032856640	2099528682	2180528682

p-procjena

Izvor: vlastita analiza na temelju podataka Federalnog zavoda za mirovinsko i invalidsko osiguranje (razne godine)

Temeljem tablice 5, može se zaključiti da će se u razdoblju 2018.-2020. prihodi od doprinosa povećati s 1.8 mlrd KM u 2018. god. na oko 1.9 mlrd KM u 2020. god.

Projekcija rješavanja dubioza u vanbudžetskim fondovima uz predloženo smanjenje stope doprinosa i povećanje osnovice, uključivo i projektovani iznos porasta penzija

Prije razmatranja pitanja dubioza treba kazati nekoliko riječi o *poreznim rashodima*, jer bez toga nije moguće razumjeti karakter vlasti u (F)BiH i posljedice njihovog djelovanja po vanbudžetske fondove.

U mnogim zemljama država svojom politikom protežira izvjesne djelatnosti, skupine građana i regije. Stoga u poreznim zakonima tih zemalja postoje razne vrste oslobađanja od plaćanja dijela poreza. I to predstavlja podršku određenoj djelatnosti, regiji ili grupi građana.

Kad se te porezne rashode doda ostvarenim javnim rashodima (onima koji se vide u budžetu države), dobije se veličina ukupnih javnih rashoda zemlje.

Da bi se ustanovilo koliki su porezni rashodi, mora se pregledati sve poreze i ustanoviti koliko bi se poreznih prihoda prikupilo da nema poreznih rashoda raznih vrsta (odbitaka, izuzetaka, olakšica i sl.). Taj pregled poreza naziva se standardiziranom ili benčmark strukturom poreza.

Potrebno je potom ustanoviti koliko se poreznih prihoda odrekla država u odnosu na tu standardiziranu strukturu i šta je zauzvrat dobila za to. Je li država postigla namjeravane ekonomske i socijalne učinke (smanjenje nejednakosti, siromaštva, nezaposlenosti itd.) s jedne strane i koliki su troškovi toga (u vidu izgubljenih poreznih prihoda) s druge strane.

Zemlje članice EU obvezne su od 2014. god, u kontekstu *Smjernice o budžetskom okviru EU*, objavljivati podatke o učincima poreznih rashoda na javne prihode.

Za razliku od poreznih rashoda u pravnim državama koji se javljaju stoga što je zakonodavna vlast oslobodila nekog plaćanja dijela porezne obveze u BiH ta 'oslobađanja' vrše, barem formalno, izvršne vlasti, koji dopuštanje neplaćanje doprinosa i poreza.

Dakle, uz ono što postoji u zemljama s vladavinom prava: zakonom dozvoljeno neplaćanje punog iznosa poreza (što se formalno pravno naziva porezni rashod,

u slučaju FBiH se može nazvati **porezni rashod I**), u FBiH postoji i nezakonito oslobađanje od plaćanja poreza (što se može nazvati **porezni rashod II**).

Sve što nije prikupljeno (porezni rashodi I i porezni rashodi II) mora se smatrati javnim rashodima i biti integrirano u budžetski proces kako bi se osiguralo odgovorno vođenje javnih financija. Stoga se mora otpočeti s revizijom svih nenaplaćenih prihoda i to javno obznanjivati uz opsežnu analizu da bi se osigurala fiskalna transparentnost i odgovornost³.

U BiH ne samo da nema pregleda formalnih poreznih rashoda nastalih na temelju zakonskih odredaba tj. poreznih rashoda I, nego se javljaju i uzurpatorski porezni rashodi, porezni rashodi II, o kojima niko ne izvješćuje parlament, koji jedini može odlučiti o tome, a i on u okviru ustavnih i zakonskih nadležnosti.

Negativni aspekti poreznih rashoda II vezani su za neefikasnost, nezakonitost i nepravdičnost. Neefikasni su jer su odgovor na interese pojedinih društvenih skupina i poduzeća (prvenstveno javnih) bliskih vlastima.

Nelegalni su jer izvršne vlasti ne mogu formalno pravno oslobađati od plaćanja poreza.

Porezni rashodi su nepravdični jer preraspodjeljuju porezni teret. Oni koji plaćaju (privatne firme i građani u pravilu) nose porezni teret, a oni koji ne plaćaju (javne firme prvenstveno) izvlače se od toga. Stoga su ukupni porezni prihodi manji, pa se ne može dodijeliti potpora onima kojima je stvarno potrebna, ili se ne mogu podijeliti veće penzije ili se ne može osigurati bolja zdravstvena zaštita građana. Umjesto da javni prihodi odu siromašnim ili zaslužnima i sl., ostaju neefikasnim, uz blagoslov vlasti koja to tolerira a često i potiče.

³ U zemljama s vladavinom prava npr. u Njemačkoj porezni rashodi su uključeni u budžetska dokumenta u sklopu izvješća o subvencijama. U nekim su zemljama (Francuska, Austrija, Belgija, Nizozemska i SAD) prikazani kao aneks budžeta. U nekim se (Australija, Kanada i Italija) tretiraju kao poseban državni dokument koji se koristi u predbudžetskim konsultacijama. U UK izvješće o poreznim rashodima je poseban statistički dodatak pregledu javnih prihoda.

Prema Federalnom zavodu mirovinskog i invalidskog osiguranja (2018), „rupa“ na penzionom sistemu je iznosila 115.4 mln KM na 31. 12. 2017. a prema Zavodu zdravstvenog osiguranja i reosiguranja (2017) „rupa“ na zdravstvenom za 2016. god. je iznosila 24.4 mln KM. Očigledno se radi o preostalim „rupama“, onima nakon financijskih intervencije iz budžeta. Naime, veličina „rupa“ na socijalnim fondovima iznosi minimalno 300 mln godišnje, prema izračunu za 2017. god. (v. tablicu 6).

Tablica 6: Elementi za sagledavanje dubioza socijalnog osiguranja; 2017 (mlrd KM)

vrsta osiguranja	Doprinosi (aktualni zakon)	Doprinosi (prijedlog zakona)	Rashodi			Veličina „rupe“
			Ukupni	Temeljni rashod	Ostali rashodi	
Mirovinsko (za 2017.)	1.765	1.757	1962	1.898 (mirovine)	64 (Fond 30 mln, ¹⁾ troškovi platnog prometa 12 mln; doprinosi za zdravstvo 22 mln itd.)	205
Zdravstveno (za 2016.)	1.273	1.282	1249	1.249 (med. usluge)	n.a.	97 Min.

Izvor: FMF (2018) i izvješća Federalnog zavoda za mirovinsko i zdravstveno osiguranje (2017) i Zavoda zdravstvenog osiguranja i reosiguranja FBiH (2017)

1) Prosječan broj zaposlenih u Federalnom zavodu za mirovinsko i zdravstveno osiguranje u 2016. god. je iznosio 760, a u 2017. god. 787 zaposlenika. Prosječna neto plaća s porezom na dohodak je iznosila 1438 KM u 2017. a u 2016. god. 1.401 KM.

U Prednactru zakona o financijskoj konsolidaciji javnih zdravstvenih ustanova u Federaciji Bosne i Hercegovine⁴ (2018:2) stoji:

„Naime, financijskim analizama poslovanja javnih zdravstvenih ustanova čiji je osnivač općina, kanton, odnosno Federacija BiH i jedan ili više kantona zajedno, kao i Federacija BiH utvrđeno je da

⁴ Zakon uređuje financijsku konsolidaciju javnih zdravstvenih ustanova čiji su osnivači javne vlasti FBiH (općina, kanton, Federacija BiH i jedan ili više kantona zajedno) i koje uzastopno u periodu od tri godine, a zaključno sa 31. decembrom 2016. bilježe negativno poslovanje.

javne zdravstvene ustanove zaključno sa **31. 12. 2016.** godine bilježe gubitak u ukupnom iznosu od **cca 167 mil. KM, te da ukupna dugovanja u zdravstvenom sektoru iznose cca 269 miliona KM** (istaknuto u izvorniku-o. p.) i koja imaju tendenciju daljnjeg rasta, što je važan razlog koji opredjeljuje donošenje ovog zakona u žurnom postupku.“

Prednacrtom su zapravo obuhvaćeni porezni rashodi II, koji se odnose na dugovanja javnih zdravstvenih ustanova po osnovu neplaćanja doprinosa za mirovinsko osiguranje, doprinosa za zdravstveno osiguranje („ukoliko nije nastupila zastara naplate doprinosa za zdravstveno osiguranje“), doprinosa za slučaj nezaposlenosti, poreza, isključujući PDV, dobivenih komunalnih usluga (struja, voda, gas, grijanje) i ostalih komunalnih usluga, dobivenih roba nužnih za rad zdravstvenih ustanova (lijekovi, potrošni materijal i slično) i neisplaćenih neto plaća zaposlenika.

Držimo da se dubioze u zdravstvenom fondu mogu znatno ublažiti, ali ne i riješiti, *ukidanjem zdravstvenih fondova, prebacivanjem zdravstva u cijelosti na budžet i osiguranje univerzalnog pristupa zdravstvenoj zaštiti za temeljne zdravstvene usluge.*

Mogućnosti smanjenja sive ekonomije i uticaj na porast prihoda fondova po tom osnovu

Ukoliko bi (F)BiH svela veličinu sive ekonomije s razine regionalnih komparatora (četvrtina BDP) na razinu ekonomskih komparatora, tj. prepоловила bi svoju sivu ekonomiju (preciznije, smanjila bi ju za 56.6% - s 27.1% na 11.8% BDP) (Medina and Schneider, 2018; EYGM, 2016).

Tablica 7: Uticaj smanjenja sive ekonomije na prihode vanbudžetskih fondova socijalnog osiguranja, 2016-2017 (u mlrd KM i %)

God.	BPD	Veličina doprinosa socijalnog osiguranja							
		Penziono		Zdravstveno		Nezaposlenost		Ukupno	
		mlrd KM	% BDP	mlrd KM	% BDP	mlrd KM	% BDP	mlrd KM	% BDP
<i>a) Formalna ekonomija</i>									
2017	20.50	1.76	8.6	1.27	6.2	0.145	0.71	3.18	15.5%
2016	19.54	1.65	8.4	1.20	6.1	0.136	0.70	2.99	15.3%

prosjeak			8.5		6.2		0.70		15.4%
<i>b) Siva ekonomija</i>									
Cilj (% BDP)	BDP	Mlrd KM	% BDP	Mlrd KM	% BDP	Mlrd KM	% BDP	Mlrd KM	% BDP
27.1	5.56	0.47	8.5	0.34	6.2	0.04	0.70	0.86	15.4%
11.8	2.42	0.21	8.5	0.15	6.2	0.02	0.70	0.37	15.4%

Izvor: vlastita obrada na temelju FZS (2018)

Kao što je vidljivo iz tablice 7, vanbudžetski fondovi su u razdoblju 2016.-2017. sudjelovali s 15,4% u BPD FBiH, i to: doprinosi za penziono osiguranje 8,5%, doprinosi za zdravstveno osiguranje 6,2% i doprinosi osiguranja za slučaj nezaposlenosti 0,70% BDP.

Potpuna i momentalna formalizacija sive ekonomije, tj. njeno svođenje s 27.1% na 0% BDP, povećalo bi prihode vanbudžetskih fondova za 860 mln KM - to smatramo idealističkim scenarijem.

Prepolovljivanje sive ekonomije, tj. svođenje njene razine na razinu koja postoji kod ekonomskih komparatora (male zemlje Centralne Europe) tj. na 11,8% BDP, dovelo bi do povećanja prihoda vanbudžetskih fondova za 490 mln KM (860-370=490). Jednostavno kazano, **reduciranje sive ekonomije na razinu zemalja ekonomskih komparatora doprinijelo bi povećanju prihoda vanbudžetskih fondova za skoro 0.5 mlrd KM.**

Jedan broj poslodavci u sivoj ekonomiji ne plaća doprinose za socijalno osiguranje⁵ (Bartlett, 2013). Prema gledištu eksperata ILO-a (Hirose and Hetteš (2016:21):

„Slaba sposobnost plaćanja doprinosa radnika neformalne ekonomije zbog njihovog niskog i neredovitog dohotka velika je prepreka punjenju fondova socijalnog sistema. Pošto većina radnika neformalne ekonomije prima neredovita primanja, teško je ustanoviti pouzdanu mjesečnu bazu doprinosa. Odlaganja i neredovitost često

⁵ SIMPLES sistem, koji se prakticira u Brazilu, i *Monotributo* sistem, koji se prakticira u Argentini i Urugvaju, predstavljaju sistem oporezivanja samostalnih mikro i malih kompanija s niskim prihodima. Ova inovacija pokazuje da se plaćanja doprinosa socijalnog osiguranja mogu povećati makar djelimično i tako proširiti obuhvat formalizacije (Hirose and Hetteš, 2016).

prate izvršeni rad i primanje za taj rad. Česta premještanja u neformalnim aktivnostima rada također doprinose promjenjivoj naravi njihovih primanja. Pri nepostojanju doprinosa poslodavaca ili subvencija države, plaćanje ukupnih doprinosa za većinu radnika neformalne ekonomije nije izvodljivo.“

Pri tome mora biti utvrđen jasan redoslijed poteza, počevši od poteza koji izazivaju najmanje socijalnih i političkih potresa.⁶

Projekcija broja novih radnih mjesta koja bi se otvorila suzbijanjem sive ekonomije

Zbog postojanja sive ekonomije gube poslodavci, radnici, država i društvo. Poslodavci gube profite, radnici plaće, država poreze a društvo reputaciju, moral i blagostanje.

U narednim tablicama daje se procjena gubitka javnih prihoda kroz doprinose zbog postojanja sive ekonomije.

Tablica 8: Uticaj smanjenja sive ekonomije na povećanje prihoda od PDV; BiH, 2015-2016. (u mlrd KM)

R.br.	Kategorija	2015	2016
1	Finalna potrošnja domaćinstava	23,17	23,65
	- Stanovanje bez implicitne rente	2,07	2,1
	- Zdravstvo	0,94	0,97
	- Rekreacija, zabava i kultura	1,14	1,18
	- Obrazovanje	0,33	0,33
	- Ostalo	1,77	2,05
1a	Za osnovicu PDV	16,92	17,02
2	Međufazna potrošnja djelatnosti koje su izvan PDV		
	+ Financijske djelatnosti	0,59	0,61
	+ Javna uprava	0,83	0,81
	+ Zdravstvo	0,5	0,51

⁶ Prema ocjeni EY (2016), ukoliko bi FBiH smanjila siva plaćanja mogla bi uvećati porezne prihode u veličini 4,2% BDP-a, što iznosi 861 mln KM za 2017. god.

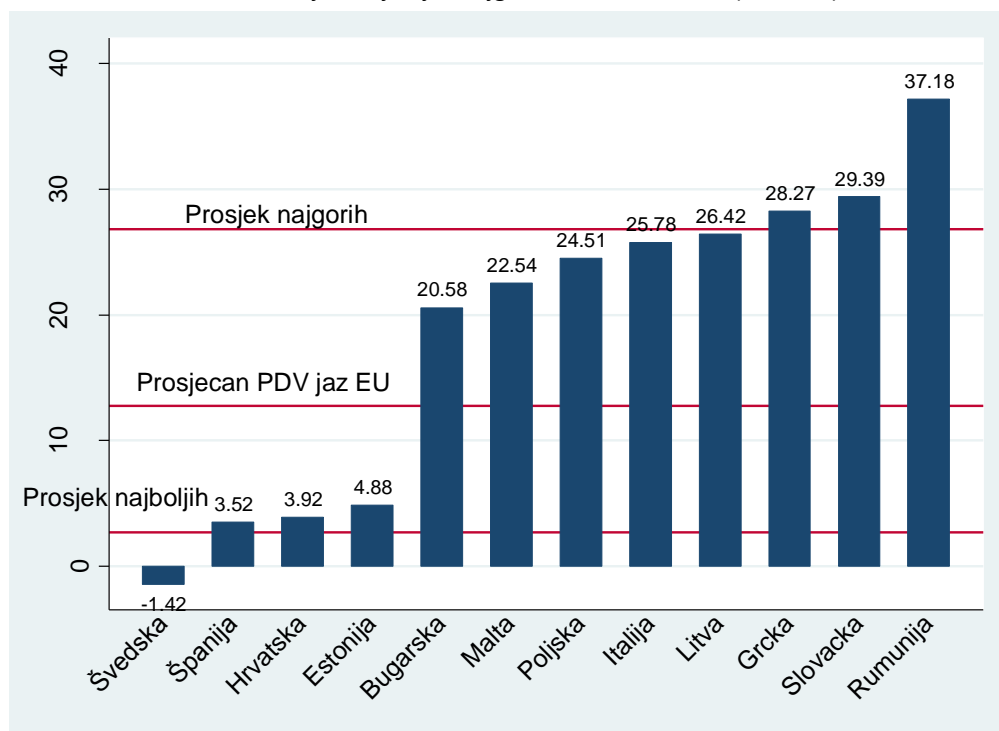
	+ Rekreacija, zabava i kultura	0,79	1,53
	+ Obrazovanje	0,19	0,19
	Ostalo	0,22	0,25
2a	Za osnovicu PDV	3,12	3,9
3	+ Investicije djelatnosti izvan PDV		
	+ Financijske djelatnosti	0,13	0,13
	+ Javna uprava	0,62	0,62
	+ Zdravstvo	0,14	0,13
	+ Rekreacija, zabava i kultura	0,04	0,05
	+ Obrazovanje	0,08	0,07
	+ Investicije stanovništva i malih firmi	1,40	1,5
3a	Za osnovicu PDV	2,41	2,5
4	Za osnovicu PDV (4=1a+2a+3a) + uključeni PDV	22,45	23,42
5	Prikupljeno PDV	3,26	3,43
6	Oporeziva potrošnja (Osnovica PDV)	19,19	19,99
	Kad bi BiH prikupljala PDV kao prosječna članica EU, PDV jaz bi iznosio 12.77 %, pa bi PDV osnovica iznosila 22,0 odnosno 22,9 mlrd	22.0	22.9
	Procjena potencijalnih prihoda od PDV	3.74	3.93
	Kad bi BiH prikupljala PDV kao 8 najneefikasnijih članica EU, PDV jaz bi bio 26.83%, pa bi PDV osnovica iznosila 26,2 odnosno 27,3 mlrd	26.2	27.3
	Procjena potencijalnih prihoda od PDV	4,46	4,69
	Procjena veličine neprikupljenih prihoda od PDV (po osnovu utaja, sive ekonomije itd.)	1,20	1,26
	PDV prihodi formalne ekonomije/BDP formalne ekonomije	4,46/28,59 = 15,6%	4,69/29,90 = 15,7%
	Potencijalni PDV prihodi neformalne ekonomije (% BDP sive ekonomije)	15.6% od 7,75 = 1,21	15.7% od 8.10 = 1,23
	2/3 rashodne strane sive ekonomije se 'uliva' u formalnu ekonomiju	0,80	0,82

	Gubitak prihoda od PDV BiH po osnovu sive ekonomije (neuliveni dio sive ekonomije)	0,40	0,41
7	Gubitak prihoda od PDV FBiH po osnovu sive ekonomije	0,249	0,263

Izvor: vlastiti izračun na temelju FMF (DOB), BHAS (razne godine) i FZS (razne godine)

Smatramo da se BiH, kad se poredi sa zemljama članicama EU⁷, može porediti s onih osam zemalja koje najslabije prikupljaju PDV prihode, kod kojih PDV jaz iznosi 26,83%. Jednostavno kazano, tih osam zemalja prikupi za četvrtinu prihoda manje no što treba. **Po analogiji, BiH prikuplja četvrtinu prihoda od PDV manje no što trebala.**

Slika 1: PDV jaz; najbolje i najgore članice EU, 2015 (u % BDP)

Izvor: vlastita obrada temeljem CASE (2017)

⁷ Kad bi BiH prikupljala prihode od PDV kao što to čini prosječna zemlja članica EU, PDV jaz bi joj iznosio 12,77% tj. prikupljala bi manje 12,77% prihoda no što trebala prikupiti.

Kad BiH prikupljala PDV prihode kao što to čine najbolje zemlje članice EU, PDV jaz bi joj iznosio 2,73%.

U narednoj tablici 9 dajemo procjenu gubitka javnih prihoda zbog postojanja sive ekonomije kroz gubitak glavnih vrsta javnih prihoda (postoje i drugi manje izdašni fiskaliteti i parafiskaliteti koje bi cjelovita analiza zasigurno uzela u obzir).

Tablica 9: Izračun gubitaka poreznih prihoda zbog sive ekonomije; FBiH, 2017. (u mln KM)

R.br.	Vrsta gubitka javnih prihoda	Iznos gubitka
1	Doprinosi socijalnog osiguranja	490,0
2	Porez na dohodak	50,3
3	Porez na dodanu vrijednost	277,8
4	Ukupno	818,1

Izvor: vlastita obrada

Postavlja se pitanje koliko je radnih mjesta moguće otvoriti s ovih 818,1 mln KM. Odgovor se može dobiti na temelju procjene Cobb-Douglasove proizvodne funkcije koja kazuje koliko će se povećati proizvodnja ako se inputi proizvodnje (precizno, rad) povećaju za jednu jedinicu odnosno koliko inputa treba dodatno uložiti da se proizvodnja poveća za jednu jedinicu.

Izračun proizvodne funkcije za bh. ekonomiju, baziran na Penn svjetskim tablicama (Penn World Tables, PWT), za razdoblje 1996-2014.⁸ daje se u tablici 10.

Uočljivo je da proizvodnja (BDP) rasla po prosječnoj godišnjoj stopi od 4.2%. Glavnina tog rasta, u veličini 3.8%, može se objasniti procijenjenom proizvodnom funkcijom, dok dio (preostalih 0.4% stope rasta proizvodnje) ostaje neobjašnjen. Tih 3.8% je postignuto ulaganjem inputa (rada i kapitala) po prosječnoj godišnjoj stopi od 5.7%, što je neutralizirano padom tehničkog

⁸ Momentalno Penn tablice imaju zaključne podatke za 2014. god. dok ankete radne snage u BiH počinju s 2006. god, pa je moguće formirati seriju za razdoblje 1996.-2014 utemeljenu na Penn tablicama, što znači i utemeljenu na administrativnim podacima o nezaposlenosti; treba imati u vidu da bh. statistika uopće ne daje veličinu fiksnih fondova (kapitala).

progresu (TC), koji pada po prosječnoj godišnjoj stopi od 1.9%. Stope promjene tehničkog progresu (TEC) ima zanemarljiv uticaj na stopu rasta proizvodnje⁹.

Tablica 10: Dekompozicija stope rasta ekonomije; BiH, 1996-2014.

Variables	Obs	Mean	Std. Dev.	Min	Max
dot_y	19	.0417144	.065474	-.0872001	.2058442
TC	19	-.0190302	0	-.0190302	-.0190302
input_driv~h	19	.0570602	.0411028	.0009647	.1613845
TEC	19	.00000103	0.00000001	-0.00000104	-0.00000101
expl_outpu~e	19	.038029	.0411028	-.0180665	.1423533

Izračun Cobb-Douglasove funkcije za bh. ekonomiju izgleda ovako:

$$\ln(Y/E) = \ln A + a \ln(K/E) \quad (R^2 = 0,96)$$

$$(15,66) \quad (13,11)$$

pa imamo $\ln(Y/E) = 2,02 + 0,35 \ln(Y/L)$ odnosno $Y/K = 7,51 (K/L)^{0,35}$

Sukladno jednadžbi, koeficijent a (elastičnost proizvodnje na kapital) iznosi 0.35 a koeficijent b (elastičnost proizvodnje na rad) 0,65.

No, Cobb-Douglasova funkcija je specijalan slučaj općenitije formulacije, koja glasi:

$$Y = A K^a L^b v$$

$$\text{pa imamo } \ln Y = \ln A + a \ln K + b \ln L \text{ tj.}$$

$$\ln Y = 2,67 + 0,34 \ln K + 0,57 \ln L \quad (R^2 = 0,95)$$

$$(2,75) \quad (10,15) \quad (0,57)$$

odnosno imamo funkciju $Y = 14,44 K^{0,34} L^{0,57}$.

Vidimo da elastičnost proizvodnje u odnosu na kapital iznosi 0.34 tj. neznatno manje u odnosu elastičnost proizvodnje po Cobb-Douglasovoj funkciji dok

⁹ Izračunali smo i translogaritamsku funkciju za bh. ekonomiju za razdoblje 1996-2014:

$$Y = b_0 + b_1 \text{Rad} + b_2 \text{Kapital} + b_3 \text{Vrijeme} + .5[b_4 \text{Kapital}^2 + b_5 \text{Rad}^2 + b_6 \text{Vrijeme}^2] + b_7 \text{Kapital} * \text{Rad} + b_8 \text{Kapital} * \text{Vrijeme} + b_9 \text{Rad} * \text{Vrijeme} + u_{it} - v_{it}$$

(gdje su bruto domaći dohodak (Y), capital (K) i rad (L) u logaritima), no nismo dobili funkciju koja može izdržati statističke testove značajnosti.

elastičnost proizvodnje na zaposlenost iznosi uočljivije manje, pa potonja funkcija predstavlja bolju specifikaciju.

Sukladno navedenom, možemo izračunati marginalni doprinos rada bruto domaćem proizvodu (BDP).

Marginalni proizvod rada bh. ekonomije - koji kazuje koliko se proizvodnja povećava kad se zaposlenost poveća za jednog dodatnog radnika dok se inputi kapitala i tehnologije drže konstantnim - iznosi prema podacima za 2017. god:

$$0,66 \frac{29,9 \text{ (mlrd KM)}}{812000 \text{ (radnika)}} = 36,823 \text{ KM}$$

Temeljem naprijed navedene računice može se zaključiti da prinos/troškovi radnog mjesta iznose 36,823 KM odnosno da je BiH zbog postojanja sive ekonomije izgubila u 2017. god. 22,217 radnih mjesta.

Jednostavnije kazano, zbog postojanja sive ekonomije, bh. ekonomija godišnje gubi preko 20,000 radnih mjesta.¹⁰

U daljnjem tekstu prikazujemo tri scenarija formaliziranja radne snage sive ekonomije:

- idealističan (potpuno formaliziranje zaposlenosti sive ekonomije, što je teško zamisliti, jer ne postoji suvremena ekonomija bez sive ekonomije)¹¹
- optimističan (svođenje sive ekonomije na razinu koja postoji kod zemalja ekonomskih komparatora) i
- realističan (svođenje veličine sive ekonomije s aktualnih 27.1% BDP na 20% BPD).

Tablica 11: Scenariji formalizacije zaposlenosti sive ekonomije; BiH, 2018. (u mlrd KM)

R.br.	Kategorija	Idealističan scenario	Optimističan scenario	Realističan scenario
1	Veličina sive ekonomije (u mlrd KM)	5.56	2.42	4.1

¹⁰ Ovdje bi se moglo postaviti pitanje koliko FBiH košta nezaposlenost. Stoga što 100,000 građana (F)BiH nije zaposleno već besposleno košta (F)BiH 3.7 mlrd. KM godišnje – to je cijena nekorištenja radne snage.

¹¹ Primjerice, Švicarska sa 7.2% BPD i Austrija s 8.9% BDP su ekonomije svijeta s najmanjom sivom ekonomijom (Medina and Schneider, 2018).

2	"Oslobođena" sredstava (u mlrd KM) zbog smanjenja sive ekonomije	5.56	3.14	1.46
3	Troškovi otvaranja radnog mjesta (u KM)	36,823	36,823	36,823
4	Broj "stvorenih" formalnih radnih mjesta	150,993	85,273	39,649
5	Broj postojećih radnih mjesta u sivoj ekonomiji	81,000	81,000	81,000
6	Stupanj formalizacije radnih mjesta sive ekonomije (%)	100	100	48.9
7	Dodatno stvorenih radnih mjesta (kao dodatak onim formaliziranim radnim mjestima)	69,993	4,273	-

Izvor: vlastita obrada

Prema idealističnom scenariju, potpuno ukidanje sive ekonomije dovelo bi do formalizacije postojećih 81,000 radnih mjesta i stvorilo dodatnih 69,993 radna mjesta. Time bi stopa nezaposlenosti FBiH pala s 20% u 2017. god. na 7.5% odnosno ispod 10%, što je norma EU za njene zemlje članice.¹² Prema mehanizmu upozoravanja EU, stopa nezaposlenosti zabrinjava kad prelazi 10%, pa bi (F)BiH, u slučaju potpune formalizacije radne snage sive ekonomije, riješila pitanje nezaposlenosti odnosno riješila jedno od temeljnih pitanja unutarnje neravnoteže ekonomije.

Prema realističnom scenariju, broj radnika sive ekonomije bi se smanjio za 39,649 radnih mjesta odnosno zaposlenost sive ekonomije bi se prepolovila.

Mogućnost uzimanja kredita za povezivanje staža u narednih 10 godina na visinu minimalne plate, moguću alokaciju dijela duga i uticaj na smanjenje doprinosa

Vlada FBiH je 24. 8. 2011. uputila javni poziv svim pravnim osobama, bez obzira na oblik organiziranosti i vlasničku strukturu, da „dostave podatke o registriranom radnom stažu za koji nije uplaćen doprinos za mirovinsko i invalidsko osiguranje zaključno s 31. 12. 2010. godine“. Za slučaj da je pravni subjekt prestao postojati radnici tog pravnog subjekta mogli su se javiti na javni poziv i dostaviti podatke.

¹² Prema mehanizmu upozoravanja EU, stopa nezaposlenosti zabrinjava kad prelazi 10%, pa bi (F)BiH, u slučaju potpune formalizacije radne snage sive ekonomije, riješila pitanje nezaposlenosti odnosno riješila jednu od temeljnih unutarnjih neravnoteža ekonomije.

Zadatak prikupljanja i obrade podataka dodijeljen je Federalnom zavodu za penzijsko i invalidsko osiguranje, koje je bio dužan u roku od tri mjeseca po okončanju poziva pripremiti analizu i dostaviti je Vladi FBiH (v. tablicu 12).

Prema analizi Federalnog zavoda za penzijsko i invalidsko osiguranje, proističe da broj radnika kojima nisu uplaćivani doprinosi varira od 37,096 (za 1996. god.) do 58537 (za 2010. god.), pri čemu se, treba odmah dodati, pojava neplaćanja socijalnih doprinosa i dalje nastavlja (v. tablicu 12).

Tablica 12: Plaćanje socijalnih doprinosa; FBiH, 2017-2018

Godina	Mjesec	Broj zaposlenih	Plaćeni doprinosi	Nisu plaćeni doprinosi	Minimalac	Nisu plaćeni doprinosi ni minimalac	"Normalni" doprinosi
0	1	2	3	4=2-3	5	6=4+5	7=3-6
2017	1	498.434	464.212	34.222	55.657	89.879	374.333
2017	2	498.046	464.644	33.402	42.066	75.468	389.176
2017	3	503.080	469.148	33.932	79.679	113.611	355.537
2017	4	507.143	469.284	37.859	42.851	80.710	388.574
2017	5	510.463	474.807	35.656	79.914	115.570	359.237
2017	6	512.818	477.290	35.528	57.211	92.739	384.551
2017	7	513.550	478.431	35.119	47.982	83.101	395.330
2017	8	514.172	479.326	34.846	86.153	120.999	358.327
2017	9	517.589	479.672	37.917	46.285	84.202	395.470
2017	10	518.469	479.836	38.633	57.633	96.266	383.570
2017	11	519.937	478.075	41.862	55.887	97.749	380.326
2017	12	519.123	473.382	45.741	49.389	95.130	378.252
2018	1	515.783	467.608	48.175	79.550	127.725	339.883
2018	2	515.925	462.986	52.939	43.512	96.451	366.535
2018	3	519.415	449.830	69.585	53.341	122.926	326.904
2018	4	523.928	442.359	81.569	40.498	122.067	320.292
2018	5	527.520	396.770	130.750	58.933	189.683	207.087

Izvor: Porezna uprava FBiH (2018)

Ako bi se 1. 1. 2019. uzeo kredit od 865 mln KM na 10 godina uz godišnju kamatnu stopu od 4.5%, ukupan iznos koji bi trebalo platiti iznosio bio 1,08 mlrd KM, pri čemu bi mjesečni anuitet iznosio 8.96 mln KM.

Tablica 13: Uvezivanje staža, FBiH, 1992-2010

Analiza PIO/MIO					Vlastita analiza na bazi podataka PIO/MIO			
God	Broj zaposlenih bez M4	Broj Mjeseci bez M4	Mjesečni iznos doprinosa	Iznos doprinosa	Teorijski maksimalan broj radnih mjeseci za uplatu	Prosječan broj neuplaćenih mjeseci	Iznos doprinosa za uplatu	Neraspoređene uplate
1	2	3	4	5	7 (=2*12)	8(=3/7)	9	10
1992	53186	347162	70,58	24502693,96	638232	0,544	24502693,96	0
1993	47822	523432	70,58	36943830,56	573864	0,912	36943830,56	0
1994	45123	499055	70,58	35223301,9	541476	0,922	35223301,9	0
1995	44218	497640	70,58	35123431,2	530616	0,938	35123431,2	0
1996	37096	311381	70,58	21977270,98	445152	0,699	21977270,98	0
1997	40682	316522	70,58	22340122,76	488184	0,648	22340122,76	0
1998	39442	430076	70,58	30354764,08	473304	0,909	30354764,08	0
1999	40057	450458	70,58	31793325,64	480684	0,937	31793325,64	0
2000	45082	464917	70,58	32813841,86	540984	0,859	32813841,86	0
2001	46089	500403	78,41	39236599,23	553068	0,905	39236599,23	0
2002	55329	542977	92,36	50149355,72	663948	0,818	50149355,72	0
2003	52466	549564	100,99	55500468,36	629592	0,873	55500468,36	0
2004	50567	521161	103,16	53762968,76	606804	0,859	53762968,76	0
2005	49446	518685	107,09	55545976,65	593352	0,874	55545976,65	0
2006	45953	500752	115,46	47612690,4	551436	0,908	57816825,92	8217133,50
2007	48633	508248	126,2	45710466,4	583596	0,871	64140897,6	16411080,50
2008	53944	574455	143,03	46869309,85	647328	0,887	82164298,65	30687822,10
2009	52720	561014	120,26	30729964,74	632640	0,887	67467543,64	31952119,30
2010	58537	625001	120,26	8577835,46	702444	0,890	75162620,26	59845150,00
				151760437,00		0,849	151760437,00	147113305,40
	47400 (prosjeak)			856528655,51		0,85 (10.2) (prosjeak)	1023780574,73	
							876667269,33	

Izvor: za kolone 1-6 i 10: Federalni zavod za penzijsko i invalidsko osiguranje (interna komunikacija s Vladom FBiH), za kolone 6-9: vlastita analiza.

Tablica 14: Procjena veličine kredita za uvezivanje staža; FBiH, 1999-2018

God	Broj zaposlenih bez M4	Broj mjeseci bez M4	Mjesečni iznos doprinosa	Iznos doprinosa	Ukupno raspoređene uplate
1	2	3	4	5	10,00
1999	40057	450458	70,58	31793326	0
2000	45082	464917	70,58	32813842	0
2001	46089	500403	78,41	39236599	0
2002	55329	542977	92,36	50149356	0
2003	52466	549564	100,99	55500468	0
2004	50567	521161	103,16	53762969	0
2005	49446	518685	107,09	55545977	0
2006	45953	500752	115,46	47612690	8217134
2007	48633	508248	126,2	45710466	16411081
2008	53944	574455	143,03	46869310	30687822
2009	52720	561014	120,26	30729965	31952119
2010	58537	625001	120,26	8577835	59845150
				498302803	147113305
2011-2018 prosjek	50000	350000	180	63000000	
2011-2018 ukupno				504000000	
1999-2018				1002302803	147113305
1999-2018				855189498	

Gledište UPFBiH koja treba uzeti u obzir:

- Osnovni cilj Zakona o povezivanju staža treba biti zbrinjavanjem ljudi koji ne mogu steći pravo na odlazak u penziju stoga što nemaju uplaćen radni staž.
- Neophodno je s donošenjem Zakona definirati odgovornosti (stečaj, kazne, garancije) za kompanije koje ne uplaćuju doprinose, jer te firme moraju odgovarati za nepoštivanje svojih obveza, posebno što Vlada FBiH „priznaje“ da određeni privredni subjekti nisu poštovali Zakon po osnovu uplate doprinosa
- Zakon treba obuhvatiti sva privredna društva bez obzira na vlasničku strukturu
- Ne treba uplaćivati doprinose „iz plaće“ (ono što pada na teret radnika), pošto je i zaposlenik dijelom odgovoran za neisplaćene doprinose, posebno ako se uzme u obzir da su u nekim kompanijama isplaćene pune plate u

iznosima mnogo većim od najniže plaće, a da pri tome nisu uplaćeni doprinosi; u ovom slučaju, **kredit ne bi iznosio 865 nego 216 miliona KM**

Moguće rješenje za financiranje potrebnih sredstava:

- utemeljiti fond pri Razvojnoj banci FBiH, PIO/MIO ili sl. koji bi se starao za operativne aktivnosti
- FBiH treba izdavao obveznice na 1, 5, 10 i 20 godina svake godine u prosječnoj veličini od 60 mln mln tijekom 15-godišnjeg razdoblja
- Obveznice bi kupovale javne kompanije u FBiH (telekomi, elektroprivrede, pošte i sl.), niže razine vlasti (kantoni i općine), komercijalne firme, građani, dijaspora i druge zainteresirane strane (inozemne i multinacionalne institucije)
- Stopa prinosa bi bila: stopa inflacije + 1.5%
- Sredstava za isplatu obveznica bi se prikupljala od uplaćenih doprinosa firmi, prodaje imovine bankrotiranih firmi i sl.

Svrha formiranja fonda bi bili:

- Mobiliziranje štednje ekonomije (razvoj primarnog tržišta kapitala)
- Uspostava likvidnog tržišta obveznica (razvoj sekundarnog tržišta kapitala)
- Osigurati pojavu konkurencije bankama
- Osigurati alternativne mogućnosti plasiranja štednje.

Tablica 15: Mogući uticaj kredita na mirovinski fond; FBiH, 2019-2028 (mln KM)

God	Anuitet	Doprinosi	Potpore iz budžeta	Penzije (4%)	Kredit
2019	107.5	1821	250	2000.0	865
2020	107.5	1885	255	2080.0	
2021	107.5	1954	260	2163.2	
2022	107.5	2017	265	2249.7	
2023	107.5	2098	270	2339.7	
2024	107.5	2182	275	2433.3	
2025	107.5	2291	280	2530.6	
2026	107.5	2405	285	2631.9	
2027	107.5	2550	290	2737.1	
2028	107.5	2702	295	2846.6	

Izvor: vlastita analiza

Nužnost usklađivanja bh. statistike s statistikom EU u svezi s plaćama

U Prijedlogu zakona o doprinosima (član 2 bb) plaća je definirana na slijedeći način:

„Plaća je primanje što ga poslodavac ... isplaćuje ili daje u stvarima i/ili uslugama ... ili ga je bio dužan isplatiti radniku odnosno osiguraniku iz osnove radnog odnosa ... za rad u određenom mjesecu prema ugovoru o radu, pravilniku o radu, kolektivnom ugovoru ili posebnom propisu, a od tog se primanja, prema propisima o porezu na dohodak, utvrđuje dohodak od nesamostalnog rada. Ukupan iznos plaće sadrži iznose *doprinosi iz osnovice*, iznos poreza na dohodak i neto iznos.“

Očito je da plaća zadrži tri elementa:

1. doprinosi iz osnovice
2. iznos poreza na dohodak i
3. neto iznos plaće.

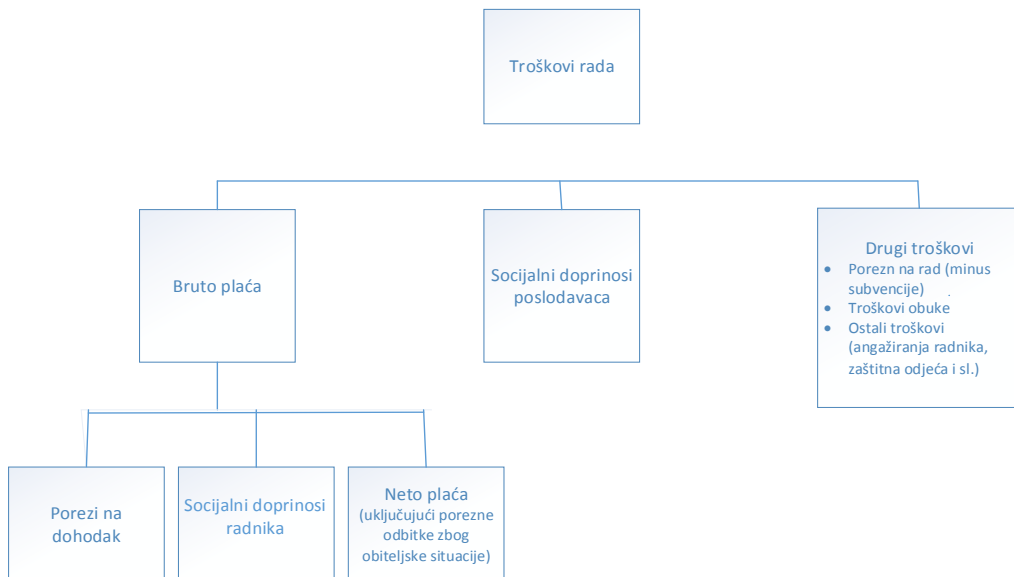
Budući da postoje (i) doprinosi iz osnovice i (ii) doprinosi na osnovicu, jasno je da *doprinosi na osnovicu* nisu uključeni u plaću.

Treba imati u vidu da se glavnina ekonomske literature koja se bavi ovim pitanjima fokusira na 'porezni klin' tj. na razliku između *realnih troškova rada* (real labour cost, real product wage),¹³ koje plaća poslodavac, i *realne potrošnje radnika*.

¹³ Primjerice, ako je plaća 800 KM, proizvod firme 1000, realni trošak rada je 0.8.

To Eurostat prikazuje na slijedeći način:

Slika 2: Troškovi rada; EU, 2018

Izvor: adaptirano prema Eurostat (2018)

'Realna potrošnja radnika' se izračuna ovako (Rogers and Philippe, 2011):

(Doprinosi socijalnog osiguranja + Porez na dohodak + PDV + akcize i sl.) / Bruto plaća

ili ovako (Pereira, Pereira and Rodrigues, 2015):

$$1 - \frac{w(1 - tpd - tsdr)/(1 + tpdv, a)}{w(1 + tsdp)}$$

gdje su: w-bruto plaća, tpd-stopa poreza na dohodak, tsdr-stopa doprinosa koje plaća radnik, tpdv,a-stopa poreza na dodanu vrijednost i akcize, tsdp-stopa doprinosa koje plaća poslodavac.

Umjesto zaključka

Na temelju navedenog smatramo da bi Vlada FBiH trebala povući iz parlamentarne procedure prijedlog Zakona o doprinosima i prilikom sačinjavanja novog teksta zakona temeljito razmotriti prijedloge UPFBiH i prateću argumentaciju. To se naročito odnosi na prijedloge koji se tiču:

- nužnog proširenja obuhvata subjekata koji plaćaju doprinose,
- smanjenja sive ekonomije;
- smanjenja stope doprinosa i
- uvođenja odgovarajućih poticajnih mjera.¹⁴

¹⁴ Mada ne postoje podaci statistike FBiH na osnovu kojih bi se moglo doći do pouzdanih ekonometrijskih izračuna, može se, temeljem iskustva drugih zemalja, istaći da su mjere koje su one poduzele a koje su slične predloženim mjerama UPFBiH, imale pozitivne efekte na povećanje obuhvata subjekata za plaćanje doprinosa, smanjenje sive ekonomije, novo zapošljavanje, povećanje potrošnje i bolje punjenje vanbudžetskih fondova.

Literatura

- Barro, R, 2018. Macroeconomics – a modern approach. MIT Press.
- Bosna i Hercegovina, Federacija Bosne i Hercegovine, Vlada, 2018. Zakon o doprinosima – prijedlog.
- Christie, E. and Mario Holzner, M., 2006. What Explains Tax Evasion? An Empirical Assessment based on European Data,. WIIW Working Papers no. 40. June.
- Deloitte Belgium, 2017. Comparative Social Security Benefits Study. January. https://www2.deloitte.com/content/dam/Deloitte/be/Documents/tax/TaxStudiesAndSurveys/Comparative%20Benefits%20Study_2017.pdf
- Ernst & Young Global Limited (EYGM. EY Poland, Economic Analysis Team. 2016.
- European Committee of Social Rights, 2018. European Social Charter-Bosnia and Herzegovina – Conclusions. Strasbourg: Council of Europe.
- Federalni zavod za mirovinsko i invalidsko osiguranje/Federalni zavod za penzijsko i invalidsko osiguranje (MIO/PIO) 2018. Izvješće o financijskom poslovanju Federalnog zavoda za mirovinskog/penzijsko i invalidsko osiguranje za razdoblje 01.01.-31.1. 2017. godine. Mostar: MIO/PIO.
- Federalni zavod za programiranje razvoja (FZZPR), 2016. Analiza modela oporezivanja svih naknada po osnovu rada u Federaciji Bosne i Hercegovine. Sarajevo: FZZPR.
- FINconsult, 2017. Reforma fiskalnog okvira sa aspekta doprinosa za obavezna osiguranja cijevi i očekivanja na putu ka EU. 5. međunarodni simpozij, Fojnica, 20-21 april.
- Hirose, K. and Hetteš, M., 2016. Extending Social Security to the Informal Economy Evidence from Bosnia and Herzegovina and the Republic of Moldova. Budapest: ILO
- OECD, 2017. Revenue Statistics 1965-2016 - interpretative guide. Paris: OECD.
- Medina, L. and Schneider, F., 2018. Shadow Economies Around the World: What Did We Learn Over the Last 20 Years? IMF Working Paper WP/18/17.
- Pereira, M. A., Pereira, M.R. and Rodrigues G. P. 2015. On the Long-Term Impact of a Fiscal Devaluation: An Application to the Portuguese Case. In C. Amo-Yartley

(ed.). Fiscal Policies: International Aspects, Short and Long-Term Challenges and Macroeconomic Effects. Nova Publishers.

Rogers, J. And Philippe, C., 2011. The Tax Burden of Typical Workers in the EU 27. Paris-Bruxelles: Institute Économique Molinari.

UNIVERSITA' BOCCONI, Econpubblica, *Centre for Research on the Public Sector, 2011. The Role and Impact of Labour Taxation Policies*. Milan: UNIVERSITA' BOCCONI, Econpubblica.

Zavod zdravstvenog osiguranja i reosiguranja FBiH, 2017. Obračun sredstava u zdravstvu u Federaciji Bosne i Hercegovine za 2016. godinu. Sarajevo: Zavod zdravstvenog osiguranja i reosiguranja. Juli 2017.

ZAKON O DOPRINOSIMA

POGLAVLJE I. OPĆE ODREDBE

Član 1. (Predmet zakona)

(1) Ovim zakonom uređuje se sistem obaveznih doprinosa za finansiranje obaveznih osiguranja, vrste doprinosa i stope za obračun, obveznik doprinosa, obveznik obračunavanja doprinosa, obveznik plaćanja doprinosa, osnovice za obračun i način njihova utvrđivanja, obaveza i način obračunavanja, obaveza plaćanja i rokovi za uplatu, obaveza izvještavanja te druga pitanja vezana uz poslove prikupljanja i naplate doprinosa u Federaciji Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Federacija).

(2) Ovim se zakonom uređuju i osnovica i stopa za obračun doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje, kao i rokovi za uplatu doprinosa za lica koja su dobrovoljni osiguranici u skladu s propisima kojima se uređuje penzijsko i invalidsko osiguranje.

(3) Stope doprinosa utvrđuju nadležni organi, s tim da visina stopa ne može biti veća od visine stopa propisanih ovim zakonom.

Član 2. (Pojmovi)

Pojmovi koji se koriste u ovom zakonu imaju sljedeće značenje:

- a) Obveznik doprinosa je osiguranik i poslodavac ili isplatilac prihoda, na čiji teret se plaća doprinos;
- b) Obveznik obračunavanja, odnosno plaćanja doprinosa je osiguranik i poslodavac, odnosno drugi isplatilac prihoda koji je dužan da obračuna, odnosno plati doprinos u svoje ime i u svoju korist ili u svoje ime, a u korist osiguranika;

- c) Osiguranik je fizičko lice obavezno osigurano prema propisima koji uređuju sistem obaveznog socijalnog osiguranja;
- d) Radnik je fizičko lice koje u radnom odnosu obavlja poslove za poslodavca prema propisu koji uređuje radne odnose;
- e) Predsjednik i član uprave, odnosno direktor je lice koje je definisano odredbama propisa o radu;
- f) Izabrano, imenovano ili postavljeno lice jest fizičko lice koje je po osnovu obavljanja dužnosti u predstavničkom ili izvršnom tijelu vlasti ili obavljanja dužnosti direktora, od strane tijela u kojem obavlja dužnosti, prijavljeno na obavezna osiguranja;
- g) Izaslani radnik je fizičko lice koje za poslodavca sa sjedištem u Federaciji obavlja poslove u drugoj državi ili je na radu u diplomatskom ili konzularnom predstavništvu ili međunarodnoj organizaciji u inostranstvu;
- h) Nezaposleno lice je lice koje se kao nezaposleno vodi u kantonalnoj službi za zapošljavanje, u skladu sa propisima o zapošljavanju;
- i) Dobrovoljni osiguranik je lice koje je u skladu s propisima o penzijskom i invalidskom osiguranju osigurano na dobrovoljno penzijsko i invalidsko osiguranje;
- j) Inostrani penzioner je fizičko lice s prebivalištem u Federaciji koji prima penziju ili invalidninu isključivo od inostranog nosioca osiguranja;
- k) Lice koje obavlja privremene i povremene poslove je fizičko lice koje obavlja poslove po ugovoru o privremenim i povremenim poslovima, zaključenim u skladu s propisom koji uređuje radne odnose, i po tom osnovu ostvaruje ugovorenu naknadu;
- l) Volonter je fizičko lice koje se, u skladu s propisima, po osnovu ugovora o volonterskom radu nalazi na stručnom osposobljavanju ili na praktičnom radu bez zasnivanja radnog odnosa;
- m) Lice na stručnom osposobljavanju je lice koje se, u skladu sa propisima o radu, bez zasnivanja radnog odnosa, stručno osposobljava na osnovu ugovora;

- n) Pripravnik je fizičko lice koje se, u skladu s propisima o radu i na osnovu ugovora o radu, nalazi na stručnom osposobljavanju za samostalan rad;
- o) Poslodavac je pravno, odnosno fizičko lice ili drugi pravni subjekt koji je obveznik doprinosa, obveznik obračunavanja i plaćanja doprinosa za zaposlene, lica koja obavljaju privremene i povremene poslove, i za izabrana, imenovana i postavljena lica koja ostvaruju plaću ili drugo primanje;
- p) Isplatilac prihoda je poslodavac, drugo pravno, odnosno fizičko lice ili drugi pravni subjekt koji je dužan da u ime i u korist osiguranika ili u svoje ime, a u korist osiguranika obračuna i plati doprinose istovremeno s isplatom prihoda na koje se plaćaju doprinosi;
- r) Nosioци osiguranja su vanbudžetski fondovi;
- s) Poduzetnik je fizičko lice koje obavlja samostalnu privrednu, profesionalnu ili drugu djelatnost u skladu sa zakonom po osnovu koje plaća porez na dohodak na prihode od samostalne djelatnosti;
- t) Poljoprivrednik je fizičko lice koje obavlja poljoprivrednu djelatnost;
- u) Trgovac pojedinac je fizičko lice upisano u odgovarajući registar kao samostalni trgovac koji promet nije obavezan evidentirati preko fiskalnih uređaja i koji trgovinu na malo obavlja izvan trgovačke radnje, koji je rješenjem nadležnog organa registrovan za djelatnost trgovine na tržnicama na malo (pijacama) na jednom prodajnom mjestu: štandu, stolu, boksu, montažno-demontažnom ili zidanom objektu tipa kiosk kao i na štandu i stolu izvan tržnica na malo, za koje je nadležni organ izdao odobrenje;
- v) Lice koje ostvaruje ugovorenu naknadu je fizičko lice koje obavlja poslove po osnovu ugovora o djelu, autorskog ugovora, ugovora o dopunskom radu i drugog ugovora ili po nekom drugom osnovu, a za izvršen rad ostvaruje ugovorenu naknadu;
- z) Ugovorena naknada je naknada u kojoj su sadržani porez i doprinosi koji se plaćaju na teret lica koja ostvaruju tu naknadu;
- aa) Plaća je primanje što ga poslodavac ili drugo lice umjesto poslodavca, te predstavničko tijelo ili izvršno tijelo državne, federalne, kantonalne, gradske ili

općinske vlasti u kojoj osiguranik obavlja dužnost izabranog ili imenovanog lica isplaćuje ili daje u stvarima i/ili uslugama ili ga je bio dužan isplatiti radniku odnosno osiguraniku iz osnove radnog odnosa ili izabranom ili imenovanom licu za rad u određenom mjesecu prema ugovoru o radu, pravilniku o radu, kolektivnom ugovoru ili posebnom propisu, a od tog se primanja, prema propisima o porezu na dohodak, utvrđuje dohodak od nesamostalnog rada. Ukupan iznos plaće sadrži iznose doprinosa iz osnovice, iznos poreza na dohodak i neto iznos;

bb) Ostala primanja jesu primanja što ih poslodavac ili drugo lice umjesto poslodavca te predstavničko tijelo ili izvršno tijelo državne, federalne, kantonalne, gradske ili općinske vlasti, u kojoj osiguranik obavlja dužnost izabranog ili imenovanog lica, osim plaće, isplaćuje ili daje u stvarima i/ili uslugama ili ih je bio dužan isplatiti zaposleniku, odnosno osiguraniku po osnovu radnog odnosa ili izabranom ili imenovanom licu za rad u određenom mjesecu ili godini ili općenito vezano uz radni odnos prema ugovoru o radu, pravilniku o radu, kolektivnom ugovoru ili posebnom propisu, a od tih se primanja, u skladu s propisima o porezu na dohodak, utvrđuje dohodak od nesamostalnog rada. Ukupan iznos primanja sadrži iznose doprinosa iz osnovice te iznos poreza na dohodak i neto iznos;

cc) Doprinos iz osnovice je iznos doprinosa koji obračunava, obustavlja i plaća poslodavac, odnosno drugi isplatilac prihoda u ime i u korist osiguranika;

dd) Doprinos na osnovicu je iznos doprinosa koji obračunava i plaća isplatilac prihoda u svoje ime, a u korist osiguranika ili osiguranik koji sam za sebe plaća doprinos;

ee) Mjesečna osnovica doprinosa je iznos na koji se obračunavaju i plaćaju doprinosi za jedan kalendarski mjesec osiguranja;

ff) Najniža mjesečna osnovica doprinosa je najniži iznos na koji se obračunavaju i plaćaju doprinosi za jedan kalendarski mjesec osiguranja;

gg) Prosječna mjesečna plaća u Federaciji (u daljem tekstu: prosječna plaća) je prosječan iznos mjesečne plaće isplaćene po zaposlenom u Federaciji u periodu

januar - septembar tekuće godine koji objavljuje Federalni zavod za statistiku, a sastoji se od iznosa doprinosa iz osnovice, poreza na dohodak i neto iznosa i služi za utvrđivanje mjesečne osnovice i najniže mjesečne osnovice za obračunavanje doprinosa u kalendarskoj godini koja slijedi iza godine na koju se odnosi prosječna plaća.

Član 3. (Obavezna osiguranja)

(1) Obaveznim osiguranjima smatraju se:

- a) obavezno penzijsko i invalidsko osiguranje;
- b) obavezno zdravstveno osiguranje;
- c) obavezno osiguranje od nezaposlenosti.

(2) Obavezna osiguranja, obavezno osigurana lica, prava i obaveze iz osiguranja i nosioci obaveznih osiguranja uređeni su propisima o obaveznim osiguranjima i posebnim propisima.

Član 4. (Obaveza doprinosa)

(1) Obavezom doprinosa smatraju se obaveze, odnosno postupci: obračunavanje obaveze, plaćanje nastale obaveze te izvještavanje o obračunatim i plaćenim doprinosima.

(2) Obaveza doprinosa vezana je uz period proveden u osiguranju i uz osnov osiguranja. Početak i prestanak perioda osiguranja te osnov osiguranja utvrđuju nosioci obaveznih osiguranja.

(3) Obaveza doprinosa prema stavu 1. ovog člana nije nužno vezana uz period proveden u osiguranju.

(4) Obaveze doprinosa po više osnova i za isti period međusobno se ne isključuju.

Član 5. **(Obveznik doprinosa)**

(1) Obveznikom doprinosa smatra se osiguranik, odnosno fizičko lice, poduzetnik ili poslovni subjekt, zavodi, fondovi, organi uprave i druga pravna ili fizička lica, određena propisima o penzijskom i invalidskom osiguranju, zdravstvenom osiguranju i osiguranju u slučaju nezaposlenosti.

(2) Licem koje ima uređen status osiguranika smatra se fizičko lice koje je kod nosioca obaveznih osiguranja prijavljeno ili je trebalo biti prijavljeno kao osigurano lice po osnovu obaveznog osiguranja za koje je, ovim zakonom, propisana obaveza doprinosa.

(3) Obveznici doprinosa su i stranci koji se u skladu sa propisima o obaveznim osiguranjima i zavisno od svog radnog ili socijalnog statusa u Federaciji smatraju obavezno osiguranim licima, odnosno koji u Federaciji obavljaju djelatnosti ili ostvaruju primanja prema kojima je propisana obaveza doprinosa, osim ako međudržavnim ugovorima nije drugačije uređeno.

(4) Obveznik doprinosa je poduzetnik koji je obavezno osiguran prema nekoj od osnova obaveznih osiguranja i ako ostvaruje dohodak iz osnova obavljanja samostalne djelatnosti obrta i s obrtom izjednačenu djelatnost ili samostalnu djelatnost slobodnog zanimanja ili samostalnu djelatnost poljoprivrede i šumarstva ili neku od ostalih samostalnih djelatnosti ili po osnovu druge samostalne djelatnosti u skladu sa propisom o porezu na dohodak, prema osnovu osiguranja, ali i prema ostalim osnovama iz ovog stava.

Član 6. **(Dobrovoljno penzijsko i invalidsko osiguranje)**

Dobrovoljno penzijsko i invalidsko osiguranje, prava i obaveze iz osiguranja i nosilac dobrovoljnog osiguranja, uređeni su propisima o penzijskom i invalidskom osiguranju i posebnim propisima.

Član 7.
(Poslovi prikupljanja i naplate doprinosa)

(1) Poslovima prikupljanja i naplate doprinosa smatraju se: utvrđivanje obaveze i obračunavanje iznosa doprinosa, evidentiranje nastalih obaveza, naplata i prisilna naplata, nadzor, pokretanje i provođenje prekršajnog postupka zbog povreda odredaba ovog zakona, izvještavanje nosilaca osiguranja o utvrđenoj osnovici, obračunatim i naplaćenim doprinosima te ostali poslovi vezani za prikupljanje i naplatu doprinosa.

(2) Poslove prikupljanja i naplate doprinosa obavlja Porezna uprava Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Porezna uprava).

POGLAVLJE II. OBAVEZNI DOPRINOSI

Odjeljak A. Vrste doprinosa i stope doprinosa po vrstama osiguranja

Član 8.
(Vrste doprinosa)

Za finansiranje obaveznih osiguranja obaveza je obračunavanja i plaćanja doprinosa po vrstama:

- a) doprinosa za obavezno penzijsko i invalidsko osiguranje;
- b) doprinosa za obavezno zdravstveno osiguranje;
- c) doprinosa za obavezno osiguranje u slučaju nezaposlenosti.

Član 9.
(Doprinosi za obavezno penzijsko i invalidsko osiguranje)

(1) Iz osnovice, na teret obveznika doprinosa, stopa za obavezno penzijsko i invalidsko osiguranje je 18%.

(2) Na osnovicu, dodatni doprinos za penzijsko i invalidsko osiguranje za staž osiguranja s uvećanim trajanjem, za osiguranika kod kojeg se svakih 12 mjeseci staža osiguranja računa:

- a) kao 14 mjeseci, obračunava se po stopi od 3,0%

b) kao 15 mjeseci, obračunava se po stopi od 4,5%

c) kao 16 mjeseci, obračunava se po stopi od 6,0%

d) kao 18 mjeseci, obračunava se po stopi od 9,0%.

(3) Posebni doprinos za osiguranje za slučaj invalidnosti i smrti zbog povrede na radu i profesionalne bolesti za lica iz člana 21., 36. i 37. ovog zakona, te ostala lica osigurana u određenim okolnostima u skladu sa propisom o penzijskom i invalidskom osiguranju, obračunava se po stopi od 5%.

Član 10.

(Doprinosi za obavezno zdravstveno osiguranje)

Za obavezno zdravstveno osiguranje vrste doprinosa i stope za obračun jesu:

a) doprinos za zdravstveno osiguranje iz osnovice obračunava se po stopi od 12%.

b) posebni doprinos za korištenje zdravstvene zaštite u inostranstvu propisuje Vlada Federacije Bosne i Hercegovine, na prijedlog Federalnog ministarstva finansija (u daljem tekstu: Ministarstvo).

c) doprinos za zdravstveno osiguranje koji se:

1) za osiguranika korisnika penzije, iz člana 31. st. (1) i (3) ovog zakona, obračunava po stopi od 1,2%;

2) za osiguranika nezaposleno lice iz člana 22. ovog zakona, kao i lice na stručnom osposobljavanju iz člana 21. ovog zakona obračunava po stopi od 2%;

3) za osiguranike iz čl. 36. i 37. ovog zakona, za slučaj ozljede na radu i profesionalne bolesti, obračunava po stopi od 5%;

4) za osiguranike iz člana 38. ovog zakona, u određenim okolnostima, obračunava po stopi od 2%.

Član 11.

(Doprinosi za obavezno osiguranje u slučaju nezaposlenosti)

Doprinos za obavezno osiguranje u slučaju nezaposlenosti obračunava se po stopi od 0,5%.

Član 12.
(Obavezni doprinosi za osiguranike po osnovu samostalnog rada)

Doprinosi i stope na osnovicu:

- a) doprinos za penzijsko i invalidsko osiguranje po stopi od 18%
- b) doprinos za zdravstveno osiguranje po stopi od 12%
- c) doprinos za osiguranje u slučaju nezaposlenosti po stopi od 0,5%.

Odjeljak B. Obveznici i obaveze doprinosa

Član 13.
(Obveznici doprinosa)

(1) Obveznici doprinosa su:

- a) radnici;
- b) izabrana, imenovana i postavljena lica koja ostvaruju zaradu, odnosno plaću i/ili razliku zarade, odnosno plaće;
- c) direktor koji poslovodnu funkciju obavlja u radnom odnosu ili bez radnog odnosa;
- d) lica koja obavljaju privremene i povremene poslove po ugovoru zaključenom neposredno s poslodavcem;
- e) lica koja ostvaruju naknadu plaće u skladu sa propisom koji uređuje finansijsku podršku porodici sa djecom;
- f) lica koja ostvaruju naknadu u skladu sa propisom koji uređuje obavezno zdravstveno osiguranje;
- g) lica koja ostvaruju ugovorenu naknadu;
- h) vjerski službenici;
- i) lica zaposlena u inostranstvu, koja primaju plaću u FBiH;
- j) inostrani penzioneri;
- k) strani državljani u ovisnosti od radnog i/ili socijalnog statusa;
- l) ostala lica uključena u obavezno osiguranje, u skladu sa propisima kojim se uređuje obavezno osiguranje.

(2) Obveznici doprinosa na osnovicu su:

- a) poljoprivrednici;
- b) isplatilac penzija za korisnike penzija za koje vrši isplatu;
- c) nadležna javna služba za zapošljavanje u skladu sa propisima o posredovanju u zapošljavanju;
- d) zavodi, fondovi, organi uprave i druga pravna ili fizička lica u skladu sa ovim zakonom.

(3) Poslodavac je obveznik dodatnog doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje za staž osiguranja koji se zaposlenom računa s uvećanim trajanjem, u skladu sa zakonom.

(4) Obveznici doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje za slučaj invalidnosti i fizičke onesposobljenosti po osnovu povrede na radu i profesionalne bolesti i doprinosa za zdravstveno osiguranje za slučaj povrede na radu i profesionalne bolesti, u slučajevima utvrđenim zakonom jesu:

- a) zadruga - za lica koja, u skladu sa zakonom, obavljaju privremene i povremene poslove preko zadruge, u skladu sa zakonima koji uređuju sistem obaveznog socijalnog osiguranja;
- b) zavod za zapošljavanje - za lica promijenjene radne sposobnosti, koje javna služba za zapošljavanje s evidencije upućuje na prekvalifikaciju, odnosno dokvalifikaciju;
- c) organ, organizacija ili ustanova (škola, fakultet i dr.) - kod koje se učenik ili student nalazi na obaveznom proizvodnom radu, profesionalnoj praksi ili praktičnoj nastavi;
- d) organ, organizacija ili ustanova u kojoj se obavlja volonterski rad, odnosno služba za zapošljavanje kada ona uputi na volonterski rad - za volontera;
- e) organ, organizacija ili ustanova u kojoj se lice stručno osposobljava - za lice koje se stručno osposobljava;
- f) drugi pravni subjekti, u skladu sa zakonima i drugim propisima koji uređuju sistem obaveznog osiguranja.

Član 14.
**(Obaveze doprinosa i druge obaveze za osiguranike prema radnom
i/ili socijalnom statusu)**

Za osiguranike iz člana 13. stav (1) ovog zakona obaveza doprinosa (teret), ko je obveznik doprinosa, obaveza obračunavanja, obaveza plaćanja i izvještavanja, vrste doprinosa i stope za obračun, osnovica za obračun doprinosa, način obračunavanja, rokovi za uplatu i obaveza izvještavanja zavise od osnove osiguranja, odnosno od radnog i/ili socijalnog statusa osiguranika.

Član 15.
(Za osiguranika po osnovu radnog odnosa)

(1) Za osiguranika po osnovu radnog odnosa obveznik doprinosa iz osnovice je osiguranik.

(2) Obveznik obračunavanja i obveznik plaćanja svih doprinosa jest poslodavac ili drugo lice koje umjesto poslodavca osiguraniku isplaćuje plaću.

Odjeljak C. Obračunavanje i plaćanje doprinosa

Član 16.
(Obračun doprinosa za osiguranika po osnovu radnog odnosa)

Doprinosi se obračunavaju iz osnovice prema mjesečnoj osnovici - plaći iz člana 17. ovog zakona, i to:

a) doprinos za penzijsko i invalidsko osiguranje po stopi iz člana 9. stav (1) ovog zakona

b) doprinos za zdravstveno osiguranje po stopi iz člana 10. tačka a) ovog zakona

c) doprinos za osiguranje u slučaju nezaposlenosti po stopi iz člana 11. ovog zakona.

Član 17.
(Osnovica za obračun doprinosa)

(1) Mjesečna osnovica za obračun doprinosa jest plaća odnosno primanje od nesamostalnog rada, oporezivo porezom na dohodak, što ga poslodavac ili drugo lice umjesto poslodavca isplaćuje ili daje u stvarima i/ili uslugama ili je bilo dužno isplatiti osiguraniku za rad u određenom mjesecu prema ugovoru o radu, pravilniku o radu, kolektivnom ugovoru ili posebnom propisu.

(2) U mjesečnu osnovicu uključene su i naknade plaće: za prekid rada koji nije prouzročivao radnik, za vrijeme praznika za koje se po zakonu ne radi, za vrijeme odsustva s posla radnika u vrijeme korištenja godišnjeg odmora, za vrijeme odsustva s posla u skladu sa zakonom, kolektivnom ugovoru i dr., za vrijeme odsustva radnika s posla radi obrazovanja i stručnog osposobljavanja i prekvalifikacije radnika, u slučajevima privremene spriječenosti za rad uslijed bolesti do perioda utvrđenog zakonom i zbog povrede na radu ili oboljenja od profesionalne bolesti koja se isplaćuje iz sredstava pravnog, odnosno fizičkog lica kod kojeg je osiguranik zaposlen.

(3) U mjesečnu osnovicu za obračun doprinosa po stopama iz člana 16. ovog zakona uključeni su i iznosi ostalih primanja od nesamostalnog rada, oporezivih porezom na dohodak i to: naknada za topli obrok ukoliko prelazi iznos od 90 KM, naknada za prijevoz na posao i s posla ukoliko prelazi iznos od 40 KM i naknada za regres ukoliko prelazi iznos od 300 KM.

(4) U mjesečnu osnovicu za obračun doprinosa po stopama iz člana 16. ovog zakona uključena su i ostala primanja što ih poslodavac isplaćuje ili daje radniku za obavljeni rad u skladu sa ugovorom o radu, pravilnikom o radu, kolektivnim ugovorom ili posebnim propisom, a ta se primanja ne odnose na naknadu za rad u određenom mjesecu, kao što su ostala slična primanja od nesamostalnog rada.

(5) U mjesečnu osnovicu za obračun doprinosa po stopama iz člana 16. ovog zakona uključena su i primanja po osnovu naknada, premija, potpora, bonusa, nagrada, dnevnica isplaćenih iznad neoporezivog iznosa, terenskog dodatka isplaćenog iznad neoporezivog iznosa i otpremnine isplaćene iznad

neoporezivog iznosa i ostala primanja, isplaćeni iznad neoporezivih iznosa, u skladu s propisima o porezu na dohodak.

(6) U mjesečnu osnovicu za obračun doprinosa po stopama iz člana 16. ovog zakona uključene su i zaostale plaće odnosno razlike plaća koje se odnose na protekle porezne periode, a koje se radniku ili bivšem radniku isplaćuju u tekućem poreznom periodu na osnovu sudske presude osim iznosa zatezних kamata koje se u ovom slučaju ne smatraju oporezivim prihodom od nesamostalnog rada.

(7) Mjesečna osnovica utvrđena prema st. (1) i (2) ovog člana ne može iznositi manje od iznosa što ga je poslodavac ili drugo lice umjesto poslodavca dužno isplatiti osiguraniku prema ugovoru o radu, pravilniku o radu, odnosno prema drugom aktu koji uređuje obaveze poslodavca prema radniku, ali ne može biti niža od najniže plaće u skladu sa propisima.

(8) Mjesečna osnovica utvrđena prema st. (1) i (2) ovog člana za lice koje obavlja poslovodnu funkciju direktora ne može iznositi manje od iznosa što ga je poslodavac dužan isplatiti prema ugovoru o radu, pravilniku o radu, odnosno prema drugom aktu koji uređuje obaveze poslodavca prema direktoru.

(9) Izuzetno od odredbe stava (3) ovog člana, osnovicom za obračun doprinosa ne smatra se trošak pripremanja obroka u vlastitom restoranu kod poslodavca ili obroka isporučenog poslodavcu od lica registrovanog za usluge kateringa.

(10) Izuzetno od odredbe stava (1) ovog člana, za radnike kojima se isplaćuje mjesečna plaća u visini do 75% prosječne mjesečne neto plaće, u rudnicima uglja, tekstilnoj, kožnoj i industriji obuće i niskoakumulacijskim djelatnostima tradicionalnih, starih, zanata utvrđenih posebnim propisom, mjesečna osnovica za obračun doprinosa umnožak je iznosa prosječne plaće i koeficijenta 0,35.

(11) Mjesečna osnovica za obračun doprinosa iz prethodnog stava odnosi se i na kompanije koje su pretrpjele teške štete zbog elementarnih nepogoda, za prvih 12 mjeseci nakon pretrpljene štete.

(12) Izuzetno od odredbe stava (1) ovog člana, mjesečna osnovica za obračun doprinosa nije naknada za učenje kroz rad.

Član 18.
(Način obračunavanja doprinosa)

- (1) Obaveze doprinosa obračunavaju se pojedinačno - za svakog osiguranika i prema plaći za svaki mjesec ili dio mjeseca u kojemu je radnik bio u radnom odnosu, odnosno prema svakom pojedinačno isplaćenom ostalom primanju.
- (2) Doprinosi prema plaći obračunavaju se istovremeno s obračunom plaće i dospijevaju na naplatu istovremeno s isplatom plaće.
- (3) Doprinosi prema ostalim primanjima obračunavaju se prije isplate primanja i dospijevaju na naplatu istovremeno s isplatom ostalih primanja.
- (4) Ako se plaća ili dio plaće daje u stvarima i/ili uslugama ili u korištenju nekog prava, doprinosi se, prema tako isplaćenoj plaći ili dijelu plaće obračunavaju i dospijevaju na naplatu do posljednjeg dana u mjesecu u kojem je izvršeno davanje, odnosno korištenje prava, a najkasnije do posljednjeg dana u mjesecu za prethodni mjesec.
- (5) Osnovica doprinosa za davanja iz stava 4. umanjuje se za iznos plaćenog PDV-a.
- (6) Prema ostalim primanjima koji se daju u stvarima i/ili uslugama ili u korištenju nekog prava doprinosi se obračunavaju i dospijevaju na naplatu do posljednjeg dana u mjesecu u kojem je izvršeno davanje ili korištenje a najkasnije do posljednjeg dana u mjesecu za prethodni mjesec.
- (7) Doprinos obračunate iz osnovice poslodavac, odnosno isplatilac plaće umjesto poslodavca obustavlja od plaće i ostalih primanja te ih plaća u ime i u korist osiguranika.
- (8) O vrsti i iznosu obaveze doprinosa, osnovici prema kojoj su doprinosi obračunati, periodu na koji se obaveza odnosi i o drugim podacima koje utvrdi, obveznik obračunavanja sastavlja obračunsku ispravu za svakoga osiguranika te sastavlja izvještaj i dostavlja ga Poreznoj upravi. Način i rok, te oblik i sadržaj obračunske isprave i izvještaja propisat će federalni ministar finansija (u daljem tekstu: ministar).

Član 19.
(Za izabrana ili imenovana ili postavljena lica)

(1) Za osiguranika po osnovu izabranih ili imenovanih ili postavljenih lica obveznik doprinosa iz osnovice je osiguranik.

(2) Obveznik obračunavanja i obveznik plaćanja svih doprinosa jest predstavničko tijelo ili izvršno tijelo državne, federalne, kantonalne, gradske ili općinske vlasti, u kojoj osiguranik obavlja dužnost izabranog ili imenovanog lica, odnosno pravno lice ili drugi pravni subjekt u kojem osiguranik obavlja poslovodnu funkciju direktora.

(3) Doprinosi za obveznike iz stava (1) ovog člana se obračunavaju i uplaćuju shodno odredbama čl. 16. do 18. ovog zakona.

(4) Za osiguranika po osnovu obavljanja poslovodne funkcije direktora bez radnog odnosa, obveznik doprinosa iz osnovice je osiguranik.

(5) Za osiguranika iz stava (4) ovog člana doprinosi se obračunavaju po stopama iz člana 9. stav (1), i člana 10. tačka a) ovog zakona, na mjesečnu osnovicu koju čini iznos primanja koje se isplaćuje direktoru za taj mjesec.

(6) Za osiguranika po osnovu obavljanja funkcije direktora bez radnog odnosa, ukoliko je osiguran po drugom osnovu, na primanja koja podliježu obavezi poreza na dohodak.

Član 20.
(Za osiguranika po osnovu radnog odnosa - izaslanog radnika)

(1) Za osiguranika po osnovu radnog odnosa - izaslanog radnika koji prima plaću u FBiH obveznik doprinosa iz osnovice jest osiguranik.

(2) Obveznik obračunavanja i obveznik plaćanja svih doprinosa jest poslodavac ili drugo lice koje umjesto poslodavca osiguraniku isplaćuje plaću.

(3) Mjesečna osnovica za obračun doprinosa iz člana 16. ovog zakona iznos je što ga utvrđuje poslodavac polazeći od mjesečne plaće koju izaslani radnik prima u Federaciji prema ugovoru o radu, pravilniku o radu, kolektivnom

ugovoru ili posebnom propisu. U mjesečnu osnovicu uključene su i naknade plaće iz člana 17. stav (2) ovog zakona.

(4) O iznosima mjesečnih osnovica za obračun doprinosa za izaslane radnike i za pojedina radna mjesta odnosno poslove i zadaće koje obavlja izaslani radnik poslodavac donosi opći akt u skladu s odredbama propisa o radu.

(5) Osnovicom za doprinose iz člana 16. ovog zakona smatraju se i iznosi ostalih primanja iz člana 17. ovog zakona, koji su oporezivi porezom na dohodak, što ih poslodavac isplaćuje ili daje pored plaće za rad u inostranstvu.

(6) Doprinosi prema mjesečnoj osnovici obračunavaju se i uplaćuju shodno odredbama člana 18. ovog zakona.

Član 21.

(Za osiguranika po osnovu stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa i volontera)

(1) Za osiguranika po osnovu stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa i volontera obveznik doprinosa te obveznik obračunavanja i obveznik plaćanja svih doprinosa jest poslodavac koji je primio osiguranika radi stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa i volontera.

(2) Za osiguranika iz stava (1) ovog člana doprinosi se obračunavaju na osnovicu prema mjesečnoj osnovici iz stava (4) ovog člana, i to:

a) Posebni doprinos za osiguranje za slučaj invalidnosti zbog povrede na radu i profesionalne bolesti iz člana 9. stav (3) ovog zakona.

b) Posebni doprinos za zdravstveno osiguranje za slučaj ozljede na radu i profesionalne bolesti iz člana 10. tačka c) podtačka 2) ovog zakona.

(3) Obaveza doprinosa u skladu sa stavom (1) ovog člana obračunava se prema mjesečnim osnovicama koje se odnose na periodu u trajanju do jedne godine.

(4) Mjesečna osnovica za osiguranike iz stava (1) je umnožak prosječne plaće i koeficijenta 0,20.

(5) Ako poslodavac osiguraniku iz stava (1) ovog člana isplati primanje podložno obavezi poreza na dohodak, obaveza doprinosa prema tom primanju utvrđuje se na način propisan za obavezu doprinosa za osiguranike po osnovu obavljanja drugih samostalnih djelatnosti i ugovora o obavljanju privremenih i povremenih poslova iz člana 30. ovog zakona.

(6) Doprinosi se obračunavaju i dospijevaju na naplatu do 15-tog dana u mjesecu za prethodni mjesec.

Član 22.

(Za osiguranika po osnovu nezaposlenog lica)

(1) Za osiguranika po osnovu nezaposlenog lica za vrijeme primanja novčane naknade po osnovu nezaposlenosti, obveznik doprinosa te obveznik obračunavanja i obveznik plaćanja doprinosa jest nadležna javna služba za zapošljavanje, na teret sredstava vanbudžetskog fonda.

(2) Za osiguranika po osnovu nezaposlenog lica, koji je prijavljen na evidenciju nezaposlenih osoba obveznik doprinosa te obveznik obračunavanja i obveznik plaćanja doprinosa za zdravstveno osiguranje su kantonalni zavodi za zdravstveno osiguranje.

(3) Doprinos za zdravstveno osiguranje za osiguranika iz stava (1) i (2) ovog člana se obračunava na osnovicu iz stava (5) ovog člana po stopi iz člana 10. tačka c) podtačka 2) ovog zakona.

(4) Doprinos za penzijsko i invalidsko osiguranje za osiguranika iz stava (1) i (2) ovog člana kojem nedostaju tri godine do sticanja uslova za starosnu penziju, u skladu s propisom o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih lica i propisu o penzijskom i invalidskom osiguranju, obračunava se na osnovicu iz stava (5) ovog člana po stopi iz člana 9. stav (1) ovog zakona.

(5) Mjesečna osnovica za osiguranika iz st. (1), (2) i (3) ovog zakona umnožak je iznosa prosječne plaće i koeficijenta 0,35.

(6) Doprinosi se obračunavaju i dospijevaju na naplatu do 15-tog dana u mjesecu za prethodni mjesec.

(7) Izuzetno, služba za zapošljavanje, odnosno kantonalni zavodi za zdravstveno osiguranje, za osiguranika iz stava (1) i (2) ovog člana, mogu izvršiti uplatu doprinosa u jednom iznosu i jednokratno.

Član 23.

(Za osiguranike po osnovu obavljanja samostalnih djelatnosti)

(1) Osiguranici po osnovu obavljanja samostalnih djelatnosti obrta i djelatnosti srodnih obrtu, slobodnog zanimanja (profesionalne djelatnosti), poljoprivrede i šumarstva te ostalih samostalnih djelatnosti koji od obavljanja tih djelatnosti, u skladu sa propisima o porezu na dohodak, utvrđuju dohodak od samostalne djelatnosti, sami su obveznici doprinosa i obveznici plaćanja doprinosa za lično osiguranje.

(2) Doprinosi po stopama iz člana 12. ovog zakona obračunavaju se na osnovicu iz stava (4) ovog člana.

(3) Mjesečne osnovice za obračun doprinosa osiguranika iz stava (1) umnožak su iznosa prosječne plaće i koeficijenata, i to:

- a) koeficijenta 0,29 za osiguranika po osnovu poljoprivrede,
- b) koeficijenta 0,40 za osiguranika po osnovu šumarstva,
- c) koeficijenta 0,40 za osiguranika po osnovu trgovca pojedinca,
- d) koeficijenta 0,80 za osiguranika po osnovu obrta i srodne djelatnosti,
- e) koeficijenta 0,80 za osiguranika po osnovu ostalih samostalnih djelatnosti,
- f) koeficijenta 1,40 za osiguranika po osnovu slobodnog zanimanja.

(4) Doprinosi dopijevaju na naplatu do 15-tog dana u mjesecu za prethodni mjesec.

Član 24.

(Za osiguranike po osnovu obavljanja samostalnih djelatnosti koji od tih djelatnosti porez na dohodak plaćaju prema paušalnom dohotku)

(1) Osiguranici po osnovu obavljanja samostalnih djelatnosti obrta i srodne djelatnosti te poljoprivrede i šumarstva koji od obavljanja tih djelatnosti, u skladu s propisima o porezu na dohodak, porez na dohodak plaćaju prema

paušalnom iznosu, sami su obveznici doprinosa i obveznici plaćanja doprinosa za lično osiguranje.

(2) Doprinosi po stopama iz člana 12. ovog zakona obračunavaju se na osnovicu iz stava (3) ovog člana.

(3) Mjesečna osnovica za obračun doprinosa umnožak je iznosa prosječne plaće i koeficijenta 0,70.

(4) Izuzetno od odredbe stava (3) ovog člana, mjesečna osnovica za obračun doprinosa, za osiguranike koji obavljaju niskoakumulacijske djelatnosti starih tradicionalnih zanata utvrđenih posebnim propisom i za obveznike koji obavljaju prijevoz putnika samo s jednim sredstvom prijevoza i bez zaposlenika, je umnožak iznosa prosječne plaće i koeficijenta 0,40, a za obveznike koji obavljaju poljoprivrednu djelatnost mjesečna osnovica za obračun doprinosa je umnožak iznosa prosječne plaće i koeficijenta 0,29.

(5) Doprinosi dospijevaju na naplatu do 15-tog dana u mjesecu za prethodni mjesec.

Član 25.

(Za osiguranika vjerskog službenika)

(1) Osiguranik - vjerski službenik, koji ne zasniva radni odnos i kojem se ne isplaćuje plaća, obveznik je doprinosa i obveznik plaćanja doprinosa za lično osiguranje.

(2) Doprinosi za penzijsko i invalidsko osiguranje i doprinos za zdravstveno osiguranje, po stopama iz člana 12. ovog zakona obračunavaju se na osnovicu koju čini umnožak iznosa prosječne plaće i koeficijenta 0,40.

(3) Doprinosi se obračunavaju i dospijevaju na naplatu do 15-tog dana u mjesecu za prethodni mjesec.

Član 26.

(Za osiguranika po osnovu obavljanja samostalne djelatnosti slobodnog zanimanja -samostalnog umjetnika kojemu se doprinosi plaćaju iz budžeta)

(1) Za osiguranika po osnovu samostalne djelatnosti slobodnog zanimanja - samostalnog književnika, umjetnika i sl. kojemu se, prema posebnom propisu kantonalne skupštine, doprinosi plaćaju iz budžeta, obveznik doprinosa i obveznik plaćanja doprinosa jest kanton, odnosno ministarstvo nadležno za kulturu.

(2) Obveznik obračunavanja jest ministarstvo nadležno za kulturu ili drugo tijelo ovlašteno od tog ministarstva.

(3) Doprinos za penzijsko i invalidsko osiguranje i doprinos za zdravstveno osiguranje, po stopama iz člana 12. ovog zakona, obračunavaju se na osnovicu prema mjesečnoj osnovici iz stava (4) ovog člana.

(4) Mjesečna osnovica za obračun doprinosa umnožak je iznosa prosječne plaće i koeficijenta 0,80.

(5) Doprinosi se obračunavaju i dospijevaju na naplatu do 15-tog dana u mjesecu za prethodni mjesec.

Član 27.

(Za ostala lica osigurana na zdravstveno osiguranje)

(1) Obveznik doprinosa i obveznik plaćanja doprinosa za lično osiguranje je:

- a) Osiguranik - vlasnik privrednog društva sa sjedištem na području Federacije ukoliko nije obavezno osiguran po drugom osnovu;
- b) Osiguranik - lice koje se prijavljuje na lično zdravstveno osiguranje jer mu zdravstvena zaštita nije osigurana po drugom osnovu, a ima sredstva za izdržavanje.

(2) Doprinos po stopi iz člana 10. tačka a) ovog zakona obračunava se na osnovicu koja je: dvostruki iznos prosječne plaće za osiguranika iz stava (1) tačka

a) ovog člana, a za osiguranika iz stava (1) tačka b) ovog člana umnožak prosječne plaće i koeficijenta 0,40.

(3) Doprinosi se obračunavaju i dospijevaju na naplatu do 15-tog dana u mjesecu za prethodni mjesec.

Član 28.

(Za osiguranika po osnovu zaposlenja u inostranstvu kod inostranih poslodavaca)

(1) Osiguranik po osnovu zaposlenja u inostranstvu kod međunarodne organizacije i inostranog poslodavca, ako nije obavezno osiguran kod inostranog nosioca socijalnog osiguranja, obveznik je doprinosa i obveznik plaćanja doprinosa za lično osiguranje.

(2) Doprinosi iz člana 16. ovog zakona se obračunavaju na osnovicu koju čini umnožak iznosa prosječne plaće i koeficijenta 1,00.

(3) Doprinosi se obračunavaju i dospijevaju na naplatu do 15-tog u mjesecu za prethodni mjesec.

Član 29.

(Za osiguranika po osnovu zaposlenja u Federaciji kod pravnog ili fizičkog lica nerezidenta Federacije)

(1) Osiguranik po osnovu zaposlenja u Federaciji kod pravnog ili fizičkog lica nerezidenta Federacije, humanitarne organizacije - nerezidenta Federacije, međunarodne organizacije i ustanove ili stranog diplomatskog i konzularnog predstavništva, ako međunarodnim ugovorom nije drugačije određeno, obveznik je doprinosa i obveznik plaćanja doprinosa.

(2) Izuzetno od stava 1. ovog člana obračunavanje i uplatu doprinosa na način propisan ovim zakonom može vršiti i nerezident Federacije, kod kojeg je obveznik zaposlen.

(3) Doprinosi iz člana 16. ovog zakona se obračunavaju na osnovicu prema mjesečnoj osnovici iz stava (4) i (5) ovog člana.

(4) Mjesečna osnovica za obračun doprinosa je plaća odnosno primanje od nesamostalnog rada, oporeziv porezom na dohodak, što ga poslodavac isplaćuje ili daje u stvarima i uslugama ili je bio dužan isplatiti osiguraniku za rad u određenom mjesecu prema ugovoru o radu i drugim propisima.

(5) Osnovica iz stava (4) ovog člana ne može biti niža od:

- a) prosječne plaće zaposlenih na teritoriju Federacije, za radna mjesta koja odgovaraju nivou obrazovanja zaključno sa srednjom stručnom spremom,
- b) dvostruke prosječne plaće, za radna mjesta koja odgovaraju nivou obrazovanja zaključno sa visokom stručnom spremom,
- c) trostruke prosječne plaće, za radna mjesta koja odgovaraju nivou postdiplomske stručne spreme.

(6) Doprinosi dospijevaju na naplatu do 15-tog dana u mjesecu za prethodni mjesec.

Član 30.

(Za osiguranike koji ostvaruju primanja po osnovu obavljanja privremenih i povremenih poslova, od povremenih slobodnih zanimanja i ostalih aktivnosti)

(1) Za osiguranike koji ostvaruju primanja po osnovu obavljanja privremenih i povremenih poslova, od povremenih slobodnih zanimanja i ostalih aktivnosti: po osnovu članstva u predstavničkim i izvršnim tijelima državne, entitetske i kantonalne vlasti i jedinicama lokalne samouprave koji mu isplaćuje za rad u tim tijelima i jedinicama ako to primanje nije obuhvaćeno članom 17. st. (1) i (2) ovog zakona, iz osnova ugovora o djelu, ugovora o autorskom djelu, po osnovu rada u komisijama, radnim tijelima i sl., na osnovu članstva u skupštini, nadzornom odboru privrednog društva, člana upravnog odbora, člana odbora za reviziju, člana upravnog vijeća i drugih njima odgovarajućih tijela drugih pravnih lica, člana komisije i odbora tih tijela, stečajnog upravitelja i sudije porotnika koji nema svojstvo zaposlenika na sudu, primanja za povremene djelatnosti revizora, poreznih savjetnika, računovođa, inženjera, arhitekata, geodeta, prevodilaca, dizajnera, organizatora, turističkih vodiča, aktuara,

ovlaštenih procjenjivača, naučnika, umjetnika, stručnjaka, novinara, sudskih vještaka, trgovačkih putnika, akvizitera, sportskih sudija i delegata i sl., obveznik doprinosa iz osnovice je osiguranik.

(2) Obveznik obračunavanja i obveznik plaćanja svih doprinosa u ime osiguranika jest isplatilac primanja.

(3) Doprinosi se obračunavaju po stopama iz člana 9. stav (1) i člana 10. tačka a) ovog zakona, ukoliko osiguranik iz stava (1) ovoga člana nije osiguran po drugom osnovu, a ukoliko je osiguran, obveznik je doprinosa iz člana 9. stav (1) ovog zakona.

(4) Osnovica za obračun doprinosa je svako pojedinačno primanje. Obaveze doprinosa obračunavaju se pojedinačno - za svakog osiguranika. Doprinosi se obračunavaju prije isplate primanja osiguraniku, a dospijevaju za plaćanje istovremeno sa isplatom primanja osiguraniku.

POGLAVLJE III. OBVEZNICI OBRAČUNAVANJA I PLAĆANJA DOPRINOSA ZA OSTALE OSIGURANIKE

Član 31.

(Za osiguranika po osnovu penzije ili invalidnine)

(1) Za osiguranika po osnovu korisnika penzije po propisima o penzijskom i invalidskom osiguranju Federacije, obveznik obračunavanja i uplate doprinosa je Federalni zavod za penzijsko i invalidsko osiguranje.

(2) Doprinos za zdravstveno osiguranje iz člana 10. tačka c) podtačka 1) ovog zakona Federalni zavod za penzijsko i invalidsko osiguranje obračunava na osnovicu koja je sabrani iznos mjesečne penzije koja se isplaćuje svim osiguranicima i dospijeva na naplatu do posljednjeg dana u mjesecu u kojem je isplaćena penzija.

(3) Osiguranik po osnovu penzije ili invalidnine iz inostranstva obveznik je doprinosa i obveznik plaćanja doprinosa za lično zdravstveno osiguranje.

(4) Doprinos za zdravstveno osiguranje po stopi iz člana 10. tačka c) podtačka 1) ovog zakona osiguranik iz stava (3) ovog člana obračunava na osnovicu koja je umnožak iznosa prosječne plaće i koeficijenta 0,40 i dospijeva na naplatu do 15-tog dana u mjesecu za prethodni mjesec.

Član 32.

(Za osiguranika po osnovu lica koje je prekinulo rad, a bivši ga je poslodavac uputio na obrazovanje ili stručno usavršavanje)

(1) Za osiguranika po osnovu lica koje je prekinulo rad, a bivši ga je poslodavac uputio na obrazovanje ili stručno usavršavanje obveznik doprinosa te obveznik obračunavanja i obveznik plaćanja doprinosa za zdravstveno osiguranje jest pravno ili fizičko lice ili drugi poslovni subjekt koji je izvršio prijavu osiguranika na obavezno zdravstveno osiguranje.

(2) Doprinos za zdravstveno osiguranje iz člana 10. tačka a) ovog zakona obračunava se na mjesečnu osnovicu koja je umnožak iznosa prosječne plaće i koeficijenta 0,40.

(3) Doprinos se obračunava i dospijeva na naplatu do 15-tog dana u mjesecu za prethodni mjesec.

Član 33.

(Za osiguranika po osnovu lica kojeg je pravno ili fizičko lice, prije stupanja u radni odnos, uputilo na praktični rad)

(1) Za osiguranika po osnovu lica kojeg je pravno ili fizičko lice, prije stupanja u radni odnos, uputilo na praktični rad obveznik doprinosa te obveznik obračunavanja i obveznik plaćanja doprinosa za zdravstveno osiguranje jest pravno ili fizičko lice ili drugi poslovni subjekt koji je izvršio prijavu osiguranika na obavezno zdravstveno osiguranje.

(2) Doprinos za zdravstveno osiguranje po stopi iz člana 10. tačka a) ovog zakona obračunava se na mjesečnu osnovicu koja je umnožak iznosa prosječne plaće i koeficijenta 0,40.

(3) Doprinos se obračunava i dospijeva na naplatu do 15. dana u mjesecu za prethodni mjesec.

Član 34.

(Za člana porodice lica zaposlenog u inostranstvu)

(1) Za člana porodice lica zaposlenog u inostranstvu obveznik doprinosa i obveznik plaćanja doprinosa za svakog pojedinog člana porodice može da bude lice zaposleno u inostranstvu, ako međunarodnim ugovorom nije drugačije uređeno.

(2) Obavezu doprinosa, mjesečne iznose doprinosa te period na koji se obaveza odnosi utvrđuje nosilac zdravstvenog osiguranja rješenjem za svakoga osiguranog člana porodice.

(3) Doprinos za zdravstveno osiguranje iz člana 10. tačka a) ovog zakona se obračunava na mjesečnu osnovicu koja je umnožak iznosa prosječne plaće i koeficijenta 0,40.

(4) Doprinos iz stava (3) ovog člana dospijeva na naplatu do 15-tog dana u mjesecu za prethodni mjesec.

Član 35.

(Za osiguranika po osnovu korištenja porodiljskog odsustva)

(1) Za osiguranika koji se nalazi na porodiljskom odsustvu obveznik obračunavanja i plaćanja doprinosa je isplatilac naknade plaće.

(2) Doprinosi iz člana 16. ovog zakona obračunavaju se prema mjesečnoj bruto naknadi plaće.

(3) Doprinosi iz stava (2) ovog člana obračunavaju se i dospijevaju na naplatu istovremeno s isplatom naknade.

Član 36.

(Za osiguranika, učenika i studenta, za vrijeme društveno organizovanog radnog angažovanja - oblici zadrugarstva učenika i studenata)

(1) Za osigurana lica - učenike i studente, ako se nalaze na redovnom školovanju do navršениh 26 godina života, za vrijeme društveno organizovanog radnog angažovanja preko posrednika (oblici zadrugarstva učenika i studenata), obveznik doprinosa te obveznik obračunavanja i obveznik plaćanja doprinosa jest posrednik pri zapošljavanju učenika i redovitih studenata.

(2) Posebni doprinos za penzijsko i invalidsko osiguranje za lica u određenim okolnostima, po stopi iz člana 9. stav (3) ovog zakona, i doprinos za zdravstveno osiguranje za slučaj povrede na radu i profesionalne bolesti po stopi iz člana 10. tačka c) podtačka 3) ovog zakona se obračunavaju na osnovicu koja predstavlja svako pojedinačno primanje koje se isplaćuje za rad pojedinog učenika ili studenta.

(3) Doprinosi se obračunavaju s obračunom primanja i dospijevaju na naplatu istovremeno s isplatom primanja.

Član 37.

(Za lica koja nisu osigurana po drugom osnovu)

(1) Za lica u određenim okolnostima u skladu s propisima iz obaveznog osiguranja, koja nisu osigurana po drugom osnovu, na penzijsko i invalidsko osiguranje i na zdravstveno osiguranje za slučaj ozljede na radu i profesionalne bolesti, obveznici obračunavanja i plaćanja doprinosa su:

- a) za osiguranike po osnovu učenika i studenata za vrijeme obavljanja obaveznog praktičnog rada u toku sticanja obrazovnog odgoja obveznik doprinosa i obveznik plaćanja doprinosa je obrazovno - odgojna ustanova;
- b) za lica promijenjene radne sposobnosti, koja javna služba za zapošljavanje s evidencije upućuje na prekvalifikaciju, odnosno dokvalifikaciju, obveznik doprinosa i obveznik plaćanja doprinosa je javna služba;
- c) za lica za vrijeme učestvovanja na organizovanim sportskim takmičenjima obveznik doprinosa i obveznik plaćanja doprinosa je organizator sportskih takmičenja;

d) za lica za vrijeme obavljanja javnih radova obveznik doprinosa i obveznik plaćanja doprinosa je investitor radova;

e) za lica za vrijeme stručnog osposobljavanja za rad djece s teškoćama u razvoju obveznik plaćanja doprinosa je preduzeće i drugo pravno lice kod kojeg se nalaze na stručnom osposobljavanju;

f) za lica za vrijeme izdržavanja kazne zatvora obveznik doprinosa i obveznik plaćanja doprinosa je kazneno-popravna ustanova;

g) za lica koja nisu osigurana po drugom osnovu, osigurana su za slučaj gubitka radne sposobnosti i smrti, kao posljedice povrede na radu, odnosno profesionalne bolesti, a obveznik doprinosa i obveznik plaćanja doprinosa je preduzeće i drugo pravno lice koje ih poziva:

1) za vrijeme učestvovanja u društveno organizovanim radnim akcijama pri obnovi i izgradnji zemlje,

2) za vrijeme obavljanja poslova po nalogu Ministarstva odbrane Bosne i Hercegovine, Ministarstva unutrašnjih poslova i Uprave civilne zaštite,

3) za vrijeme obavljanja javne i druge društvene funkcije ili građanske dužnosti na poziv državnih ili drugih ovlaštenih organa, kao članovi operativnih sastava dobrovoljnih vatrogasnih organizacija u obavljanju poslova gašenja požara i zaštite od drugih nesreća i kao članovi gorske službe spašavanja, odnosno ronionici za vrijeme učestvovanja u otklanjanju neposredne opasnosti po život i zdravlje ljudi, odnosno imovine ili učestvovanja u spašavanju ljudi, odnosno imovine.

h) za vrijeme učestvovanja u akciji spašavanja ili odbrane od elementarnih nepogoda (požar, poplava, zemljotres i druge nepogode prouzrokovane višom silom) na teritoriju Federacije ili u akciji poduzetoj radi spašavanja života građana ili otklanjanja materijalne štete na imovini obveznik doprinosa i obveznik plaćanja doprinosa je preduzeće i drugo pravno lice koje ih poziva;

i) za vrijeme pružanja pomoći organima vlasti po njihovom zahtjevu obveznik doprinosa i obveznik plaćanja doprinosa je organ vlasti koja ih poziva.

(2) Doprinosi za osiguranike iz stava (1) ovog člana se obračunavaju na osnovicu, koja je umnožak iznosa prosječne plaće i koeficijenta iz člana 39. ovog zakona i to:

a) posebni doprinos za penzijsko i invalidsko osiguranje, po stopi iz člana 9. stav (3) ovog zakona,

b) doprinos za zdravstveno osiguranje za slučaj ozljede na radu i profesionalne bolesti po stopi iz člana 10. tačka c) podtačka 3) ovog zakona.

(3) Doprinos dopijeva na naplatu do 15-tog dana u mjesecu za prethodni mjesec.

Član 38.

(Za ostala lica osigurana na zdravstveno osiguranje u određenim okolnostima)

(1) Za ostala lica koja su obavezno osigurana na zdravstveno osiguranje: djeca od rođenja do polaska u školu, učenici i studenti, lica nakon navršenih 65 godina života, lica civilne žrtve rata, socijalno ugrožena lica, lica smještena u ustanove socijalne zaštite i lica koja primaju stalnu novčanu naknadu, lica kojima je priznat status raseljene osobe, lica u statusu socijalne potrebe, kao i druga lica koja ostvaruju pravo na zdravstvenu zaštitu u skladu s propisom o zdravstvenom osiguranju i drugim posebnim propisima, ako to pravo ne mogu ostvariti po drugom osnovu, obveznik doprinosa te obveznik obračunavanja i obveznik plaćanja je nadležni organ uprave kantona i druga lica u skladu sa odredbama navedenih propisa.

(2) Doprinos za zdravstveno osiguranje, po stopi iz člana 10. tačka c) podtačka 4) ovog zakona, se obračunava na osnovicu prema mjesečnoj osnovici koja je umnožak iznosa prosječne plaće i koeficijenta 0,40.

(3) Doprinosi se obračunavaju i dopijevaju na naplatu do 15-tog dana u mjesecu za prethodni mjesec.

POGLAVLJE IV. OBAVEZE DOPRINOSA PREMA NAKNADI PLAĆE

Član 39.

(Obveznik plaćanja doprinosa na naknade plaće)

(1) Za osiguranika koji pravo na naknadu plaće za vrijeme bolovanja ostvaruje na teret sredstava kantonalnog zavoda zdravstvenog osiguranja obveznik

doprinosu te obveznik obračunavanja i obveznik plaćanja jest kantonalni zavod zdravstvenog osiguranja.

(2) Za osiguranika koji ostvaruje pravo na plaćeni dopust ili na rad s polovinom punog radnog vremena radi njege djeteta s teškoćama u razvoju, te po tom osnovu ostvaruje pravo na naknadu plaće na teret sredstava kantonalnog zavoda zdravstvenog osiguranja, obveznik doprinosa te obveznik obračunavanja i obveznik plaćanja jest kantonalni zavod zdravstvenog osiguranja.

(3) Doprinosi iz člana 12. ovog zakona se obračunavaju prema mjesečnoj osnovici koja je iznos bruto naknade plaće za određeni mjesec, utvrđena posebnim propisom i dospijevaju na naplatu istovremeno s isplatom naknade.

POGLAVLJE V. OSTALE OBAVEZE DOPRINOSA

Član 40.

(Posebne odredbe o osnovicama i obavezi doprinosa)

Najniža mjesečna osnovica, koju čini umnožak prosječne plaće i iznosa koeficijenta 0,35 primjenjuje se za obračun doprinosa i za sve osiguranike i za sve slučajeve za koje ovim zakonom nije propisana drugačija osnovica.

Član 41.

(Srazmjerni iznos osnovice i viša osnovica za obračun doprinosa)

(1) Obveznik doprinosa kojemu je osnovica za obračun doprinosa propisana u mjesečnom iznosu kao umnožak iznosa prosječne plaće i određenog koeficijenta, a sam je obveznik doprinosa za svoje osiguranje, može izabrati višu osnovicu za obračun doprinosa od mjesečne osnovice propisane za osnov po kojem je osiguran.

(2) Radi izbora više osnovice, osiguranik može izabrati viši koeficijent za izračun više osnovice, a to mogu biti koeficijenti: 1,0 ili 2,0 ili 3,0.

(3) Viša mjesečna osnovica primjenjuje se za obračun svih doprinosa koji su propisani prema osnovu osiguranja osiguranika koji je izabrao višu osnovicu.

(4) Obaveza doprinosa prema višoj mjesečnoj osnovici nastaje od prvog dana sljedećeg mjeseca nakon podnošenja zahtjeva Poreznoj upravi i prestaje posljednjeg dana u mjesecu u kojem je podnesen zahtjev za prestanak obaveze prema višoj osnovici.

Član 42.

(Obaveza doprinosa za stranca u Bosni i Hercegovini i državljanina BiH u stranoj zemlji)

(1) Stranac iz države s kojom Bosna i Hercegovina nije sklopila međudržavni ugovor o socijalnom osiguranju obveznik je doprinosa u skladu s odredbama ovog zakona, zavisno od njegovog radnog i/ili socijalnog statusa u Bosni i Hercegovini.

(2) Za stranca iz države s kojom je Bosna i Hercegovina sklopila međudržavni ugovor o socijalnom osiguranju obaveza doprinosa zavisi od njegovog radnog i/ili socijalnog statusa u Bosni i Hercegovini i o njegovu statusu u obaveznom osiguranju te države, ali i u skladu s odredbama tog ugovora.

(3) Za državljanina Bosne i Hercegovine koji ima uređen status u osiguranju u državi s kojom je Bosna i Hercegovina sklopila međudržavni ugovor o socijalnom osiguranju obaveza doprinosa zavisi od njegovog statusa u obaveznom osiguranju te države, ali i u skladu s odredbama tog ugovora.

POGLAVLJE VI. PERIOD OBAVEZE DOPRINOSA

Član 43.

(Početak, period i prestanak obaveze doprinosa)

(1) Obaveza doprinosa nastaje s prvim danom provedenim u osiguranju i prestaje s posljednjim danom u osiguranju, što ih utvrđuju nosioci osiguranja.

(2) Period obaveze doprinosa jest period koje osiguranik provede u osiguranju prema bilo kojoj od osnove obaveznih osiguranja, a to mogu biti:

a) dani (od-do unutar određenog mjeseca)

b) mjeseci (puni) ili

c) godina (puna) u osiguranju.

(3) Osnovica prema kojoj su obračunati doprinosi, koja nije neposredno vezana uz periodu kojem je osiguranik proveo u osiguranju u skladu sa stavom (2) ovog člana, smatra se osnovicom za godinu u kojoj su doprinosi obračunati prema toj osnovici i plaćeni.

(4) Porezna uprava prestaje evidentirati mjesečne obaveze doprinosa osiguraniku za kojeg postoje dokazi o tome da su prestali uslovi obaveze osiguranja, kao što su dokaz da je osiguranik prestao s obavljanjem djelatnosti na osnovu koje je nastala obaveza prijave na osiguranja ili dokaz da je osiguranik umro.

(5) Prestanak evidentiranja mjesečnih obaveza doprinosa iz stava (4) ovog člana nastaje od prvog dana mjeseca koji slijedi nakon saznanja o nastanku okolnosti i Porezna uprava o tome obavještava nosioca osiguranja.

POGLAVLJE VII. ZASTARA

Član 44.

(Rok za zastaru)

(1) Pravo na obračun obaveze doprinosa i kamata te na naplatu doprinosa i kamata kao i pravo obveznika na povrat više uplaćenih doprinosa i kamata zastarijeva u skladu s propisom koji uređuje spomenute oblasti.

(2) Stav (1) ovog člana, u dijelu utvrđivanja zastare prava na obračun i naplatu obaveze, se ne odnosi na doprinos za penzijsko i invalidsko osiguranje. Utvrđivanje zastare prava na obračun i naplatu kamata kao i prava obveznika na povrat više uplaćenih doprinosa i kamata vršit će se u skladu s propisom koji uređuje spomenutu oblast.

Član 45.
(Utvrđivanje zastare)

- (1) Iznos duga za čiju je naplatu nastupila zastara otpisuje se na osnovu rješenja kojim je utvrđena zastara prava na naplatu određene vrste doprinosa i kamata.
- (2) Postupak utvrđivanja zastare provodi Porezna uprava u skladu s propisom koji uređuje spomenutu oblast.
- (3) Izuzetno od odredbe stava (2) ovog člana, za iznos duga za čiju je naplatu nastupila zastara, a isti nije evidentiran kod Porezne uprave, otpis duga vrši nosilac osiguranja kod kojeg je dug evidentiran.
- (4) Radi utvrđivanja zastare prava na naplatu duga doprinosa i kamata u određenim slučajevima kada to Porezna uprava ili nosilac osiguranja ocijene (u slučaju dužnika koji je umro, u slučaju dužnika koji je nedostupan više godina i slično), postupak se može pokrenuti po službenoj dužnosti.

POGLAVLJE VIII. DOBROVOLJNI OSIGURANICI

Član 46.
(Dobrovoljni osiguranici na penzijsko i invalidsko osiguranje)

- (1) Dobrovoljni osiguranici na penzijsko i invalidsko osiguranje u skladu sa propisima kojim se uređuje penzijsko i invalidsko osiguranje, sami su obveznici doprinosa i obveznici plaćanja doprinosa za lično osiguranje.
- (2) Dopriнос za penzijsko i invalidsko osiguranje po stopi iz člana 12. tačka a) ovog zakona obračunava se na mjesečnu osnovicu koja je umnožak iznosa prosječne plaće i koeficijenata 1.
- (3) Dobrovoljni osiguranik može izabrati višu osnovicu za obračun doprinosa od mjesečne osnovice iz stava (2) ovog člana, shodno odredbama člana 41. ovog zakona.
- (4) Doprinosi dospijevaju na naplatu do 15-tog dana u mjesecu za prethodni mjesec.

POGLAVLJE IX. OSTALE ODREDBE

Član 47.

(Utvrđivanje obaveze doprinosa)

(1) Obveznik obračunavanja doprinosa, za osiguranike iz čl. 15., 19., 20., 23., 24., 29., 30., 35. i 39. ovog zakona sastavlja izvještaj o vrsti i iznosu obaveze doprinosa, osnovici prema kojoj su doprinosi obračunati, periodu na koji se obaveza odnosi i o drugim podacima koje utvrdi i dostavlja ga nadležnoj ispostavi Porezne uprave istog, a najkasnije narednog dana od dana isplate plaće odnosno primanja. Način, oblik i sadržaj izvještaja propisat će ministar.

(2) Izuzetno od odredbe stava (1) ovog člana obveznik obračunavanja doprinosa, za osiguranike iz čl. 21., 22., 25., 26., 27., 28., 31., 32., 33., 34., 36., 37., 38., 42. i 46. ovog zakona sastavlja izvještaj o vrsti i iznosu obaveze doprinosa, osnovici prema kojoj su doprinosi obračunati, periodu na koji se obaveza odnosi i o drugim podacima koje utvrdi i dostavlja ga nadležnoj ispostavi Porezne uprave najkasnije do posljednjeg dana u mjesecu za prethodni mjesec. Način, oblik i sadržaj izvještaja propisat će ministar.

(3) Izvještaj o obračunatim doprinosima obveznik uplate doprinosa je dužan dostaviti u navedenom roku u stavu (1) ovog člana i u slučaju kada nije izvršena isplata plaće do kraja mjeseca kad je dospjela plaća.

(4) Izvještaji iz st. (1) i (2) ovog člana, koje je Poreznoj upravi dužan podnositi obveznik obračunavanja doprinosa smatra se poreznom prijavom u smislu odredaba propisa koji uređuje pomenutu oblast.

Član 48.

(Plaćanje doprinosa)

(1) Uplata doprinosa vrši se u konvertibilnim markama.

(2) Obveznici uplate doprinosa iz ovog zakona uplaćuju doprinose na račune u skladu sa Pravilnikom o načinu uplate javnih prihoda budžeta i vanbudžetskih

fondova na teritoriji Federacije kao i podzakonskim aktima donesenim na osnovu ovog zakona.

(3) Doprinosi se uplaćuju po vrsti na propisane uplatne račune putem ovlaštene organizacije za obavljanje unutrašnjeg platnog prometa (OOPP).

(4) Poslodavac je dužan OOPP-u istovremeno predati naloge za isplatu plaće, naloge za uplatu poreza i uplatu doprinosa, a plaćanja vršiti u skladu sa odredbama propisa o unutrašnjem platnom prometu.

(5) OOPP preko koje se vrši realizacija naloga za isplatu plaća, naknada plaća, naknada iz osnova radnog odnosa koje nemaju karakter plaće, te ugovorene naknade u cjelini ili djelimično, do isteka dana u kome je realizovala naloge za te isplate, dostavlja u elektronskoj formi, Poreznoj upravi informacije o izvršenom platnom prometu za iste, sa naznakom OOPP-e koja je realizovala naloge, datuma plaćanja isplatioca, iznosa plaća i naknada plaća i svih naknada, na koje se plaćaju doprinosi, a koja su u toku tog dana realizovana po nalogu svakog isplatioca, iznosa doprinosa za obavezna socijalna osiguranja i poreza na dohodak koji su plaćeni, uplatnih računa javnih prihoda na koje su te uplate izvršene i drugim podacima neposredno povezanim s izvršenim nalogima za isplatu plaća, naknada plaća i ostalih naknada koji nemaju karakter plaće, te ugovorenih naknada.

(6) OOPP je dužna postupiti na način iz stava (5) ovog člana i ukoliko u toku jednog dana realizuje nalog konkretnog isplatioca za plaćanje samo neke od navedenih obaveza koje se, prema ovom zakonu i propisu o porezu na dohodak plaćaju istovremeno s isplatom plaće, naknade plaće i naknade koje nemaju karakter plaće.

(7) Razmjena podataka vrši se u formi i na način koji dogovore Porezna uprava i Udruženje banaka Bosne i Hercegovine.

(8) Po prijemu informacija, Porezna uprava poduzima aktivnosti iz svoje nadležnosti u okviru kancelarijske ili terenske kontrole i, kada su za to ispunjeni zakonom propisani uslovi, podnosi zahtjev za pokretanje prekršajnog, odnosno

prijavu za pokretanje kaznenog postupka protiv isplatioca tih prihoda, kao i pokretanje postupka za redovnu, odnosno prinudnu naplatu pripadajućih javnih prihoda.

(9) OOPP je dužna odbiti provođenje naloga za plaćanje za isplatu plaće ako poslodavac, istovremeno uz naloge za plaćanje za isplatu plaće, nije predao i naloge za plaćanje doprinosa ili se oni ne mogu u cijelosti provesti.

(10) OOPP je dužna dnevno Poreznoj upravi dostavljati izvještaj o odbijenim nalogima za plaćanje za isplatu plaće poslodavaca koji ne uplaćuju doprinose, o provedenim nalogima za plaćanje za isplatu plaće i o provedenim nalogima za plaćanje ostalih primanja koja nemaju karakter plaće, a na koja se utvrđuje obaveza doprinosa.

(11) Na iznose doprinosa obaveznog penzijskog i invalidskog osiguranja, zdravstvenog osiguranja i osiguranja od nezaposlenosti, koji nisu plaćeni u propisanom roku, plaća se kamata po stopi propisanoj propisom o visini stope kamate na javne prihode za svaki dan zakašnjenja.

(12) U slučaju neplaćanja doprinosa u roku, nadležna Porezna uprava će pokrenuti postupak prisilne naplate u skladu s propisom koji uređuje pomenutu oblast.

(13) Evidencije o obračunatim i uplaćenim doprinosima vodi organizaciona jedinica Porezne uprave na čijem području se nalazi sjedište obveznika uplate doprinosa, odnosno prebivalište osiguranika koji je sam obveznik doprinosa i obveznik plaćanja doprinosa za lično osiguranje osim registrovanih samostalnih djelatnosti, za koje evidencije o obračunatim i uplaćenim doprinosima vodi organizaciona jedinica Porezne uprave na čijem području je registrovana samostalna djelatnost.

Član 49.
(Ostali postupci)

Postupke utvrđivanja odnosno obračunavanja obaveze doprinosa i postupke inspeksijskog nadzora, načina i vremena plaćanja te redoslijeda plaćanja, naplate, obračuna i plaćanja zatezних kamata, povrata više uplaćenih doprinosa i doprinosa plaćenih bez pravnog osnova, otpisa nenaplativih doprinosa, zastare, odgode naplate i jemstva te postupke u vezi s ostalim pitanjima koja nisu uređena ovim zakonom provodi Porezna uprava prema odredbama propisa koji uređuje pomenute oblasti.

POGLAVLJE X.KAZNENE ODREDBE

Član 50.
(Za neplaćanje doprinosa)

(1) Novčanom kaznom u iznosu od 10.000,00 do 50.000,00 KM kaznit će se za prekršaj:

- a) poslodavac - pravno lice, koji u istu banku istovremeno ne preda nalog za plaćanje za isplatu plaće i naloge za plaćanje za uplatu doprinosa (član 48. stav (4)),
- b) OOPP koja ne dostavi izvještaje Poreznoj upravi u skladu s članom 48. st. (5) i (6),
- c) OOPP ne postupi u skladu s članom 48. st. (9) i (10).

(2) Novčanom kaznom u iznosu od 5.000,00 do 20.000,00 KM kaznit će se poduzetnik za prekršaj iz stava 1. tačka a) ovog člana.

(3) Novčanom kaznom u iznosu od 1.500,00 do 5.000,00 KM kaznit će se za prekršaj iz stava 1. ovog člana i odgovorno lice u pravnom licu.

Član 51.
(za obveznike uplate doprinosa)

(1) Novčanom kaznom u iznosu od 10.000,00 KM do 50.000,00 KM kaznit će se za prekršaj:

a) poslodavac - pravno lice koje za osiguranika po osnovu radnog odnosa ne utvrdi osnovicu (član 17.) niti obračuna i uplati doprinose istovremeno s isplatom plaće, a najkasnije do zadnjeg dana u mjesecu za prethodni mjesec (član 16. i član 18.), ili ne izvijesti Poreznu upravu o utvrđenim obavezama doprinosa iz člana 18. stav (8) u slučaju da ne uplati doprinose,

b) predstavničko tijelo, izvršno tijelo državne, federalne, kantonalne, gradske ili općinske vlasti, ili pravno lice koje za osiguranika po osnovu izabranog, imenovanog ili postavljenog lica ne obračunaju doprinose, ne utvrde osnovicu, odnosno ne uplate doprinose u roku ili ne izvijeste Poreznu upravu o utvrđenim obavezama (član 19.)

c) poslodavac - pravno lice koji za osiguranika po osnovu radnog odnosa - izaslanog radnika ne obračuna doprinose, ili ne utvrdi osnovicu, odnosno ne uplati doprinose u roku ili ne izvijesti Poreznu upravu o utvrđenim obavezama doprinosa (član 20.)

d) poslodavac - pravno lice, predstavničko tijelo, izvršno tijelo državne, federalne, kantonalne, gradske ili općinske vlasti, koji za osiguranika po osnovu stručnog osposobljavanja za rad bez zasnivanja radnog odnosa ne obračuna doprinose, odnosno ne uplati doprinose u roku, ili ne izvijesti Poreznu upravu o utvrđenim obavezama doprinosa (član 21.)

e) pravno lice, predstavničko tijelo, izvršno tijelo državne, federalne, kantonalne, gradske ili općinske vlasti - isplatio ostalih primanja od druge samostalne djelatnosti i primanja po ugovoru o obavljanju privremenih i povremenih poslova, ako ne uplati doprinose istovremeno s isplatom primanja (član 30.)

f) pravno lice, ako kao isplatilac plaće Poreznoj upravi ne dostavi u propisanom roku izvještaj o obračunu plaća ili drugih ličnih primanja od nesamostalnog rada, primanja od druge samostalne djelatnosti, primanja po ugovoru o obavljanju privremenih i povremenih poslova, s obračunatim doprinosima, iz člana 47. ovog zakona.

(2) Novčanom kaznom u iznosu od 2.000,00 do 5.000,00 KM kaznit će se za prekršaj iz stava 1. ovog člana i odgovorno lice u pravnom licu.

(3) Novčanom kaznom u iznosu od 2.000,00 do 5.000,00 KM kaznit će se poduzetnik za prekršaj iz stava (1) tač. a), d), e), f) i g) ovog člana.

Član 52.

(za obveznike doprinosa za lično osiguranje)

Novčanom kaznom u iznosu od 1.500,00 do 5.000,00 KM kaznit će se za prekršaj osiguranik koji je sam obveznik doprinosa za svoje lično osiguranje ako dospjelu obavezu doprinosa ne uplati u roku, i to:

a) osiguranik po osnovu obavljanja samostalne djelatnosti obrta, slobodnog zanimanja (profesionalne djelatnosti), poljoprivrede i šumarstva te ostalih samostalnih djelatnosti koji od obavljanja samostalne djelatnosti utvrđuje dohodak od samostalne djelatnosti, ako ne obračuna doprinose, odnosno ne uplati doprinose u roku ili ne izvijesti Poreznu upravu o utvrđenim obavezama doprinosa (čl. 23. i 24.)

b) osiguranik po osnovu člana vjerske zajednice (član 25.)

c) osiguranik po osnovu zaposlenja u inostranstvu (član 28.)

d) osiguranik po osnovu zaposlenja kod pravnog ili fizičkog lica nerezidenta Federacije (član 29.)

e) nosilac osiguranja za lice osigurano po osnovu člana porodice osiguranika koji je zaposlen u inostranstvu (član 34.)

f) osiguranik po osnovu lica koje zdravstveno osiguranje ne ostvaruje po drugom osnovu (član 38.).

Član 53.

(za ostale obveznike uplate doprinosa)

(1) Novčanom kaznom u iznosu od 1.000,00 do 5.000,00 KM kaznit će se za prekršaj:

a) bivši poslodavac koji za osiguranika po osnovu lica koje je prekinulo rad, a bivši ga je poslodavac uputio na obrazovanje ili stručno usavršavanje, ne

obračuna, odnosno ne uplati doprinose u roku ili ne izvijesti Poreznu upravu o utvrđenim obavezama doprinosa (član 32.),
b) pravno ili fizičko lice koje za osiguranika po osnovu lica koje je pravno ili fizičko lice, prije stupanja u radni odnos, uputilo na praktični rad u drugo pravno ili fizičko lice ne obračuna doprinos ili ne utvrdi osnovicu, odnosno ne uplati doprinose u roku ili ne izvijesti Poreznu upravu o utvrđenim obavezama doprinosa (član 33.),
c) posrednik pri zapošljavanju učenika i redovnih studenata koji za osiguranika po tom osnovu ne obračuna doprinose ili ne utvrdi osnovicu, odnosno ne uplati doprinose u roku ili ne izvijesti Poreznu upravu o utvrđenim obavezama doprinosa (član 36.),
d) pravno lice, obveznik uplate doprinosa, ako ne uplati doprinose u propisanom roku (čl. 32.,33.,35., 36.,37. i 38.),

(2) Novčanom kaznom u iznosu od 500,00 do 2.500,00 KM kaznit će se za prekršaj iz stava 1. ovog člana i odgovorno lice u pravnom licu.

Član 54.

(1) Novčanom kaznom u iznosu od 500,00 KM do 1.500,00 KM kaznit će se za prekršaj nadležni organi za nadzor, primjenu, kontrolu i provedbu ovog zakona ako:

- a) pravilno ne primjenjuje i krši procedure za inspekcijski nadzor, primjenu, kontrolu i provedbu ovog zakona i drugih podzakonskih akata
- b) ako u zakonom propisanom roku ne izvrši povrat više uplaćenih doprinosa i doprinosa plaćenih bez pravnog osnova
- c) ako ne izvrši otpis nenaplativih doprinosa, zastare, odgode naplate i jemstva
- d) neopravdano obvezniku doprinosa uskrati uvid u podatke o obračunu i plaćanju doprinosa koji se o njemu vode kod nadležnih organa ili, na zahtjev poreskog obaveznika, ne izmjeni nepotpune, odnosno netačne podatke.

(2) Novčanom kaznom od 3.000,00 KM do 50. 000 KM kaznit će se nadležni organi za nadzor, primjenu, kontrolu i provedbu ovog zakona za ponovljene prekršaje iz prethodnog stava.

(3) Za ponovljeni prekršaj iz stava 1. ovog člana novčanom kaznom u iznosu od 2.000, 00 KM do 5.000,00 KM kaznit će se i odgovorna lica u nadležnim organima za nadzor, primjenu, kontrolu i provedbu ovog zakona.

Član 55.

Obveznik plaćanja doprinosa kaznit će se za prekršaj prema čl. 50., 51. i 52. tačka a) ovog zakona za prekršaj počinjen prvi put, a za prekršaj počinjen drugi put, uz novčanu kaznu, može mu se izreći i mjera zabrane obavljanja djelatnosti u trajanju do jedne godine.

POGLAVLJE XI. PRIJELAZNE I ZAVRŠNE ODREDBE

Član 56.

(1) Ministar će u roku od 60 dana od dana stupanja na snagu ovog zakona donijeti Pravilnik o primjeni Zakona o doprinosima kojim će se propisati način postupanja pri utvrđivanju i obračunu doprinosa, način dokazivanja, način izvještavanja te oblik i sadržaj izvještaja i druga pitanja kojima će se potanko urediti provođenje odredbi zakona i za koja je ovlašten ovim zakonom.

(2) Federalni ministar finansija objavljuje do 31. decembra tekuće godine, za sljedeću kalendarsku godinu, iznose mjesečnih osnovica za obračun doprinosa, koje su propisane kao umnožak iznosa prosječne plaće i određenog koeficijenta, iz čl. 17., 19., 23., 24., 25., 28., 29., 32., 33., 40. i 46. ovog zakona.

(3) Osnovice iz čl. 21., 22., 26., 27., 31., 34., 37., i 38. ovog zakona utvrđuje svojim propisima zakonodavno tijelo kantona.

Član 57.

Doprinosi za koje je obaveza plaćanja nastala, odnosno dospjela do dana početka primjene ovog zakona, obveznici plaćanja doprinosa su dužni platiti u skladu s propisima koji su važili do dana početka primjene ovog zakona.

Član 58.

Danom početka primjene ovog zakona na teritoriji Federacije prestaje da važi Zakon o doprinosima („Službene novine Federacije BiH“, br. 35/98, 54/00, 16/01, 37/01, 1/02, 17/06, 14/08, 91/15 i 104/16).

Član 59.

Ovaj zakon stupa na snagu osmog dana od dana objavljivanja u „Službenim novinama Federacije BiH“, a primjenjivat će se od 1. januara 2018. godine.

OBRAZLOŽENJE

I USTAVNI OSNOV

Ustavni osnov za donošenje Zakona je u članu III. 1. tačka c. koji je izmijenjen amandmanima VIII, LXXXIX i CVI i članu IV. A 20. (1) d) Ustava Federacije Bosne i Hercegovine, prema kojima je u isključivoj nadležnosti Federacije Bosne i Hercegovine (u daljem tekstu: Federacija) donošenje propisa o finansijama i finansijskim institucijama Federacije i fiskalna politika Federacije, a Parlament Federacije BiH uz ostala ovlaštenja predviđena Ustavom, odgovoran je za donošenje zakona o vršenju dužnosti u federalnoj vlasti.

II RAZLOZI ZA DONOŠENJE ZAKONA

Stope doprinosa propisane važećim Zakonom o doprinosima su izuzetno visoke, a obuhvat primanja na koja se obračunavaju i plaćaju doprinosi izuzetno mali, što se navodi i u komentarima Svjetske banke i MMF-a.

Jedan od osnovnih ciljeva za donošenje novog Zakona o doprinosima jeste smanjenje stopa doprinosa, što je u skladu sa **Reformskom agendom za Bosnu i Hercegovinu za period 2015-2018. godine i Pismom namjere MMF-u.**

U tački 8. Reformske agende jedan od osnovnih ciljeva jeste smanjenje stopa doprinosa u cilju stvaranja uslova za novo zapošljavanje.

U Pismu namjere MMF-u, od 30.06.2016. godine, u tački 15. vlast se obavezala da će do kraja septembra 2016. godine smanjiti porezno opterećenje rada putem umanjenja stopa obaveznih doprinosa u oba entiteta.

Međutim, proširenjem poreske osnovice i smanjenjem stope doprinosa sa 41,5% na 33% kako je predložila Vlada FBiH neće se postići neutralan efekat u vanbudžetskim fondovima. Porast prihoda vanbudžetskih fondova iznosit će između 1,5% i 2%.

S druge strane za sve plaće koje su manje od prosječne plaće opterećenje rada bit će veće, pa će ili radnik primati manje, ili poslodavac plaćati više.

Istovremeno, kod visokih plaća ili će radnici primati puno više ili će poslodavci plaćati puno manje.

Smanjenje stopa doprinosa djelovat će stimulatивно za smanjenje sive ekonomije i povećanja zaposlenosti.

Visoke stope doprinosa i poreza na plaću su jedni od najznačajnijih faktora crne i sive ekonomije. Smanjenjem stopa izdvajanja za zaposlene može se pokrenuti novo zapošljavanje, povećati potrošnja i omogućiti veće punjenje budžeta i vanbudžetskih fondova. Adekvatno smanjenje stopa doprinosa, naročito kod malih i srednjih preduzeća, može pokrenuti novo zapošljavanje i time stvoriti pretpostavku za smanjenje nezaposlenosti u BiH.

Važeći Zakon o doprinosima propisuje doprinose za obavezna osiguranja iz osnova radnog odnosa, dok se doprinosi za ostala obavezna osiguranja koja nisu vezana za radni odnos propisuju većim brojem kantonalnih propisa, što ima kao posljedicu da se isto različito reguliše od kantona do kantona.

Važeći Zakon propisuje da obaveza za plaćanje doprinosa i podnošenje izvještaja Poreznoj upravi nastaje u momentu isplate plaće, što ima za posljedicu da Porezna uprava ne raspolaže podacima o stvarnim obavezama po ovom osnovu niti može pravovremeno poduzeti aktivnosti radi naplate istih, a radnici ne ostvaruju prava iz obaveznih: zdravstvenog osiguranja, penzijskog i invalidskog osiguranja i osiguranja u slučaju nezaposlenosti.

Donošenjem novog Zakona će se: pojednostaviti obračun doprinosa, smanjiti stope doprinosa, pojačati finansijska disciplina u ovoj oblasti, smanjiti siva ekonomija i stimularati zapošljavanje, pri tome vodeći računa o održivosti vanbudžetskih fondova kao nosioca obaveznih socijalnih osiguranja.

Po prvi put u Zakonu o doprinosima uključeni su svi osiguranici bez obzira na status (do sada su Zakonom o doprinosima bili obuhvaćeni samo osiguranici iz osnova radnog odnosa, a ostali osiguranici, te obaveze doprinosa, stope i osnovice su se različito propisivale od kantona do kantona).

Jedan od temeljnih ciljeva donošenja Zakona o doprinosima je jačanje finansijske discipline koji se ogleda u propisanoj obavezi dostavljanja Izvještaja o obračunatim doprinosima najkasnije do kraja mjeseca za prethodni mjesec i

ako ne bude isplaćena plaća i uplaćeni doprinosi. Na taj način će Porezna uprava Federacije Bosne i Hercegovine imati puno kvalitetniji nadzor uz manje troškove, a poslodavci neće imati priliku da isplaćuju plaću bez uplate doprinosa.

Zakon sadrži i određene socijalne elemente u vidu propisanih izuzeća za iznos osnovice na koji se vrši obračun doprinosa (za zaposlenike u rudnicima, tekstilnoj, kožarskoj i industriji obuće, te niskoakumulativnim djelatnostima starih zanata kao i taksi prijevoznike). Ostale su niske osnovice i za samostalne poduzetnike u obrtu i srodnim djelatnostima, poljoprivredi i šumarstvu. Također su ostala izuzeća s nižim osnovicama za one poduzetnike koji plaćaju dohodak u paušalnom iznosu.

Usvajanjem ovog zakona stvorit će se pravna osnova za efikasnije evidentiranje, naplatu i kontrolu svih doprinosa za obavezna osiguranja, usklađivanje obuhvata primanja na koja se plaćaju doprinosi i visina stopa sa Republikom Srpskom i smanjiti rigidnost sistema doprinosa u Federaciji u odnosu na zemlje u okruženju i ostale evropske zemlje.

III OBRAZLOŽENJE POJEDINIH ODREDBI

Članovima 1. i 2. Definirano je šta se uređuje ovim zakonom i značenje pojmova koji se koriste u ovom zakonu.

Članovima. 3., 4. i 5. Propisano je koja su obavezna osiguranja, ko je obveznik doprinosa, šta je obaveza doprinosa, kao i to da je obaveza osiguranja vezana za period proveden u osiguranju.

Članom 6. Definira se da će predmetom ovog zakona biti i dobrovoljno penzijsko i invalidsko osiguranje.

Članom 7. Propisuje se šta obuhvaća posao prikupljanja i naplate doprinosa, kao i to da iste obavlja Porezna uprava.

Članom 8. Propisano je koji su doprinosi za obavezna osiguranja.

Članom 9. Propisuje se stopa doprinosa za obavezno penzijsko i invalidsko osiguranje i to samo iz osnovice bez doprinosa na osnovicu, što je novina u odnosu na važeći zakon. Predložena stopa od 18% je niža u odnosu na trenutno važeći zakon gdje su doprinosi iz osnovice i na osnovicu iznosili ukupno 23%.

Smanjenje je u skladu sa **Reformskom agendom za Bosnu i Hercegovinu za period 2015-2018. godine i Pismom namjere MMF-u.**

Uporednopravna analiza zemalja iz okruženja i zemalja Evropske unije pokazuje da se Federacija BiH nalazi među zemljama sa najvećom stopom doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje.

Tako naprimjer, u Republici Hrvatskoj, jednoj od zemalja članica Evropske unije, postoje doprinosi za obavezno penzijsko osiguranje, koji se uplaćuju u Hrvatski zavod za mirovinsko osiguranje i iznose **15%** i doprinosi za obavezno penzijsko osiguranje ne temelju individualne kapitalizirane štednje, koji se uplaćuju u obavezne mirovinske fondove prema odabiru korisnika i iznose 5%.

U zemljama čiji su sistemi sličniji našoj zemlji stope doprinosa su značajno niže. Tako naprimjer, na Kosovu stopa doprinosa za penzijsko i invalidsko osiguranje iznosi **10%**, a u Makedoniji ona iznosi **18%**.

Prosjek zemalja iz regiona kada je u pitanju doprinos za obavezno penzijsko i invalidsko osiguranje je nešto veći od 18%.

U istom članu u stavu 2. propisuju se i stope dodatnog doprinosa za osiguranike kojim se 12 mjeseci staža računa kao: 14, 15, 16 ili 18 mjeseci.

U stavu 3. propisuje se i poseban doprinos za slučaj invalidnosti i smrti zbog povrede na radu i profesionalne bolesti po stopi od 5% za lica koja se osposobljavaju za rad bez zasnivanja radnog odnosa, za učenike i studente koji rade preko zadruga i druga lica koja su u skladu sa Zakonom o penzijskom i invalidskom osiguranju obavezno osigurana lica, što je novina u odnosu na važeći Zakon kojim ova lica nisu bila obuhvaćena.

Članom 10. Propisuje se stopa doprinosa za obavezno zdravstveno osiguranje i to samo iz osnovice bez doprinosa na osnovicu, što je novina u odnosu na važeći zakon. Predložena stopa od 12% je znatno niža u odnosu na trenutno važeći zakon gdje su doprinosi iz osnovice i na osnovicu iznosili ukupno 16,5%.

Smanjenje je u skladu sa **Reformskom agendom za Bosnu i Hercegovinu za period 2015-2018. godine**, gdje se u tački 8. vlast obavezala da će se sprovesti smanjenje opterećenja rada, kroz smanjenje doprinosa za zdravstveno osiguranje.

Uporednopravna analiza zemalja iz okruženja i zemalja Evropske unije pokazuje da se Federacija BiH nalazi među zemljama sa najvećom stopom doprinosa za zdravstveno osiguranje.

Tako naprimjer, u Republici Srpskoj doprinos za zdravstveno osiguranje koji se plaća samo na teret radnika iznosi **12%**. U Reformskoj agendi i Pismu namjere MMF-u akcenat je stavljen na usaglašavanju propisa između entiteta, stoga predlažemo da se izvrši usklađivanje stopa doprinosa za zdravstveno osiguranje. Također, u susjednoj državi Srbiji stopa doprinosa za zdravstveno osiguranje je znatno niža i od trenutno važeće stope u Federaciji BiH, a i od one koju predlažemo novim Zakonom i iznosi **10,3%**.

I u Albaniji stopa doprinosa za zdravstveno osiguranje je znatno manja nego u FBiH i iznosi samo **3,4%**.

U Makedoniji stopa doprinosa za zdravstveno osiguranje je **7,3%**, a na Kosovu je **7%**.

U Crnoj Gori stopa doprinosa za zdravstveno osiguranje iznosi 12,8%, a u Sloveniji 12,9%.

Prosijek zemalja iz regiona kada je u pitanju doprinos za obavezno zdravstveno osiguranje je nešto veći od 9,4%.

Također, članom 10. se propisuju stope doprinosa za obavezno zdravstveno osiguranje za osiguranike penzionere, lica koja se stručno osposobljavaju bez zasnivanja radnog odnosa i nezaposlena lica, za učenike i studente koji rade preko zadruga i druga lica koja su u skladu sa Zakonom o zdravstvenom osiguranju obavezno osigurana za slučaj povrede na radu i profesionalne bolesti, što je također novina u odnosu na važeći zakon kojim ova lica nisu bila obuhvaćena.

Članom 11. Propisuje se stopa doprinosa u slučaju nezaposlenosti i to samo iz osnovice bez doprinosa na osnovicu, što je novina u odnosu na važeći zakon. Predložena stopa od 0,5% je znatno niža u odnosu na trenutno važeći zakon gdje su doprinosi iz osnovice i na osnovicu iznosili ukupno 2%.

Najveći dio ovih sredstava koristi se za naplatu zdravstvenog osiguranja za nezaposlene osobe. Obzirom da je Reformskom agendom predviđeno da se troškovi uplate zdravstvenog osiguranja za nezaposlene sa sredstava

prikupljanja po osnovu osiguranja od nezaposlenosti prebace na druge izvore, sa predloženom stopom neće doći do pada nivoa aktivnih mjera za zapošljavanje.

U zemljama okruženja i zemljama Evropske unije stopa doprinosa u slučaju nezaposlenosti je manja nego u FBiH.

Tako naprimjer, u Sloveniji, jednoj od zemalja članica Evropske unije, čija je prosječna plaća za 150% veća nego prosječna plaća u FBiH, a BDP za 300% veći nego BDP u FBiH, stopa doprinosa u slučaju nezaposlenosti iznosi samo **0,2%**. U Republici Srpskoj ova stopa iznosi 0,8%.

Članom 12. Propisuju se stope naprijed navedena tri obavezna doprinosa koja se obračunavaju na osnovicu. Osnovice za ove doprinose su definirane kao umnožak prosječne plaće i određenog koeficijenta, zavisno od toga o kojoj se kategoriji osiguranika radi.

Članom 13. Definirani su obveznici doprinosa.

Članom 14. Propisuju se obaveze doprinosa i druge obaveze za osiguranike prema radnom i socijalnom statusu.

Članom 15. Definiran je obveznik obračunavanja i uplate doprinosa za osiguranika po osnovu radnog odnosa.

Članom 16. Definiran je obračun doprinosa za osiguranika po osnovu radnog odnosa.

Članom 17. Propisuje se osnovica doprinosa.

Obzirom da je od strane Udruženja poslodavaca FBiH pokrenuta Inicijativa za donošenje Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o zdravstvenom osiguranju, u slučaju njenog usvajanja neophodno je izmijeniti i odredbe Zakona o doprinosima.

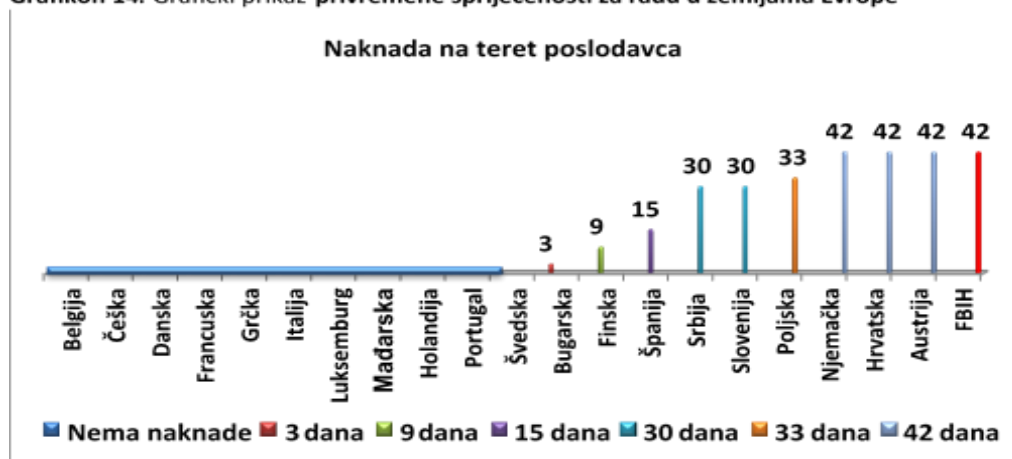
Razloge za izmjene navest ćemo u nastavku. Period od 42 dana u kojem poslodavac ima obavezu naknade plaće u slučajevima privremene spriječenosti za rad usljed bolesti regulisan je Zakonom o zdravstvenom osiguranju. Ukoliko dođe do njegovih izmjena onda će se morati promijeniti i ovaj zakon, ili će doći

do situacije da dva zakona regulišu različito istu stvar. Nadležno ministarstvo je razmotrilo pomenutu inicijativu i ocijenilo je kao opravdanu i u narednom periodu će raditi na izmjenama pomenutog zakona.

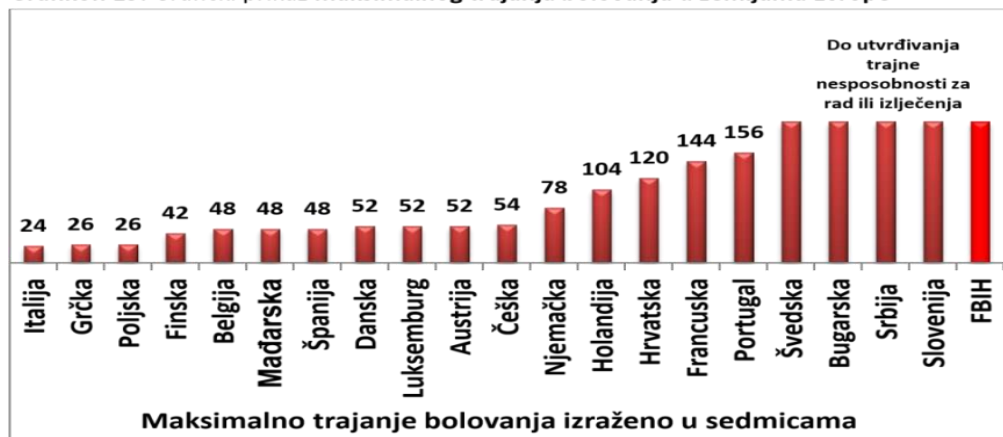
U slučajevima privremene spriječenosti za rad usljed bolesti radnika, povrede na radu ili oboljenja od profesionalne bolesti poslodavac mora naći adekvatnu zamjenu kako se ne bi prekinuo kontinuitet u poslovanju i tada je poslodavac izložen duplom trošku, što se može negativno odraziti na njegovo poslovanje. Također, slučajevi iz prakse pokazuju razne zloupotrebe bolovanja i neophodno je izmijeniti zakonsku odredbu i zaštititi poslodavce od takvih slučajeva. Federacija BiH se nalazi među zemljama sa najdužim trajanjem bolovanja, čak do utvrđivanja trajne nesposobnosti za rad, ili izlječenja što može pričiniti veliku štetu poslodavcu.

Na grafikonu u nastavku prikazat ćemo koliko bolovanje traje FBiH i drugim državama, te period u kojem je poslodavac dužan plaćati naknadu za vrijeme privremene spriječenosti za rad.

Grafikon 14: Grafički prikaz privremene spriječenosti za radu u zemljama Evrope⁸²

Grafikon 15: Grafički prikaz maksimalnog trajanja bolovanja u zemljama Evrope⁸³

Shodno navedenom, propisi u BiH bi se trebali uskladiti sa propisima zemalja u okruženju i sa zemljama Evropske unije.

U istom članu, u stavu 3. ostavlja se jedan dio naknade za topli obrok, prijevoz i regres, koji ne bi ulazio u mjesečnu osnovicu za obračun doprinosa.

Sva davanja trebaju biti oporeziva, **ukoliko se stope doprinosa smanje sa trenutnih 41,5% na 30,5% kako je predloženo.** Međutim, ukoliko se ne prihvati smanjenje stopa doprinosa onda je neophodno ostaviti jedan dio naknade za topli obrok, prijevoz i regres neoporezivim, kao što je slučaj u nekim zemljama EU, poput Slovenije i Hrvatske i u nekim zemljama okruženja. Visoke stope doprinosa, a ujedno i proširenje poreske osnovice predstavlja dodatno opterećenje za poslodavce, povećava troškove poslovanja, a samim tim dovodi i do nekonkurentnosti.

Također, u odnosu na trenutno važeći Zakon, **u ovom članu u stavu 11.** predviđeno je smanjenje osnovice za obračun doprinosa za kompanije koje su pretrpjele velike štete zbog elementarnih nepogoda.

Obzirom da se u FBiH radi na donošenju Zakona o dualnom obrazovanju neophodno je da se u Zakonu o doprinosima, kako je i predviđeno **u stavu 12. ovog člana,** definiše da u osnovicu za obračun doprinosa ne ulazi naknada koja se plaća učenicima za učenje kroz rad. Na taj način će se stimulirati veće angažovanje učenika da uče kroz rad i da nakon završetka srednje škole odmah počinju sa radom u svojoj struci. Time će se spriječiti odlazak mladih ljudi iz BiH

i smanjiti nezaposlenost. Nova zapošljavanja ujedno znače veću potrošnju, čime se obezbjeđuje veće punjenje budžeta i vanbudžetskih fondova.

Članom 18. Propisuje se način obračuna doprinosa.

Članom 19. Propisuju se osnovica, obveznik doprinosa, obveznik obračunavanja i plaćanja doprinosa za izabrana ili imenovana ili postavljena lica.

Članom 20. Propisuju se osnovica, obveznik doprinosa, obveznik obračunavanja i plaćanja doprinosa za izabrana ili imenovana ili postavljena lica za osiguranika po osnovu radnog odnosa - izaslanog radnika.

Članovi 21. i 22. Regulišu osnovicu, stope doprinosa za obveznike osiguranja za osiguranike - lica koja se stručno osposobljavaju i nezaposlena lica, obveznika obračunavanja i plaćanja doprinosa kao i rok za uplatu istih.

Kod nezaposlenih lica definirano je da je za osiguranika po osnovu nezaposlenog lica za vrijeme primanja novčane naknade po osnovu nezaposlenosti, obveznik doprinosa te obveznik obračunavanja i obveznik plaćanja doprinosa nadležna javna služba za zapošljavanje, na teret sredstava vanbudžetskog fonda. Za osiguranika po osnovu nezaposlenog lica, koji je prijavljen na evidenciju nezaposlenih osoba obveznik doprinosa te obveznik obračunavanja i obveznik plaćanja doprinosa za zdravstveno osiguranje su kantonalni zavodi za zdravstveno osiguranje.

Cilj ove odredbe je da doprinose za zdravstveno osiguranje snose službe za zapošljavanje samo za vrijeme ostvarivanja prava na novčanu naknadu nezaposlene osobe. Nakon isteka prava na korištenje novčane naknade doprinose za zdravstveno osiguranje plaćaju kantonalni zavodi zdravstvenog osiguranja.

Obzirom da se radi na donošenju novog Zakona o posredovanju u zapošljavanju i socijalnoj sigurnosti nezaposlenih osoba i da je riječ o sistemskom rješenju potrebno je usklađivanje i odgovarajućih odredbi ovog zakona.

Članovima 23. i 24. Reguliše se osnovica, stope doprinosa za obavezna osiguranja za osiguranike koji obavljaju samostalnu djelatnost (vlasnici obrta i sl.), obveznici obračunavanja i plaćanja doprinosa kao i rok za uplatu istih.

Povlastice, iste vrste i u istom obimu, koje su imali osiguranici, uz ispunjavanje zakonom propisanih uslova, zadržane su i ovim zakonom (niže osnovice za obračun doprinosa za deficitarne i niskoakumulativne djelatnosti i stare zanate). Doprinosi, za osiguranike iz ova dva članazakona, precizno su propisani kao umnožak prosječne plaće i odgovarajućeg koeficijenta, zavisno od djelatnosti i da li porez na dohodak plaća na osnovu poslovnih knjiga ili u paušalnim iznosima i isti se obračunavaju na osnovicu, s tim da ova lica mogu izabrati i veću osnovicu za obračun doprinosa.

Članovi 25. i 26. Za lica koja vjersku službu obavljaju bez zasnivanja radnog odnosa ranijim propisima nisu bili propisani niti osnovica niti ko je obveznik plaćanja doprinosa niti koji doprinosi se plaćaju, kao ni za lica (umjetnike, književnike i sl.) za koja pojedini kantoni uplaćuju doprinose što je stvaralo velike probleme i u vezi sa obračunavanjem, izvještavanjem i ostvarivanjem prava po osnovu uplaćenih doprinosa. Navedenim članovima se propisuju osnovica, obveznik doprinosa, obveznik obračunavanja i plaćanja doprinosa i stope za obavezna osiguranja i rokovi za uplatu doprinosa za navedene osiguranike.

Članovima 27., 28. i 29. Reguliše se obaveza doprinosa za osiguranike koji rade u inostranstvu i osiguranike koji rade kod nerezidenata u Federaciji, kao i za vlasnika privrednog društva, ukoliko nije obavezno osiguran po dugom osnovu kao i lica koja imaju sredstva za održavanje, a nemaju zdravstveno osiguranje po drugom osnovu.

Članom 30. Propisuje se obaveza plaćanja doprinosa za MIO i ZO po stopama kao i za radni odnos, za lica koja nisu osigurana po drugom osnovu i koja ostvaruju primanja po osnovu ugovora o djelu i ugovora o autorskom djelu, rada u raznim komisijama i radnim tijelima, članstva u poslaničkim i izvršnim tijelima svih nivoa vlasti, članstva u upravnim i nadzornim odborima i sl. Za navedena primanja, za lica, koja su osigurana po drugom osnovu, propisuje se obaveza plaćanja doprinosa za MIO, po stopi kao za osiguranike iz osnova radnog odnosa. Ovo je novina u odnosu na dosadašnje stanje i cilj je pored proširenja osnovice i smanjenja stopa doprinosa i to da stimulira poslodavce da zaključuju ugovore o radu na određeno ili neodređeno vrijeme s radnicima.

Članovi od 31. do 38. Propisuju su obveznici doprinosa, obveznici obračunavanja i plaćanja doprinosa, stope, osnovice i rokovi za uplatu doprinosa za osiguranike: penzionere, lica koja su prekinule rad i koja su upućena na obrazovanje i stručno usavršavanje, lica na praktičnom radu prije stupanja u radni odnos, članove porodice lica zaposlenog u inostranstvu, učenike i studente angažovane preko zadruge, lica koja su u određenim okolnostima osigurana na MIO, ukoliko nisu osigurana po drugom osnovu kao i lica koja su u određenim okolnostima osigurana na zdravstveno osiguranje za slučaj povrede na radu i profesionalne bolesti. Ovo je također novina u odnosu na dosadašnje stanje i obaveze doprinosa za ove osiguranike koje su se propisivale raznim kantonalnim i federalnim propisima, često različito i nedovoljno i neprecizno definirano.

Član 39. Propisuje se obaveza doprinosa za naknade koje se ostvaruju na teret sredstava kantonalnog zavoda zdravstvenog osiguranja.

Članovima 40., 41. i 42. Propisuje se najniža osnovica za obračun doprinosa ukoliko ista nije drugačije propisana. Nadalje regulišu se obaveze doprinosa za strance i državljane Bosne i Hercegovine u inostranstvu za slučajeve kada Bosna i Hercegovina ima zaključen međudržavni ugovor o socijalnom osiguranju i kada nema zaključen isti.

Članom 43. Propisuje se period obaveze doprinosa kao period koje osiguranik provede u osiguranju prema bilo kojoj od osnove obaveznih osiguranja (ne nužno, u određenim slučajevima), a iskazuje se u danima mjesecima i godinama kao i to u kojim slučajevima Porezna uprava prestaje evidentirati obaveze doprinosa.

Čl. 44. i 45. Reguliše se pravo na obračun obaveze doprinosa i kamata te na naplatu doprinosa i kamata kao i pravo obveznika na povrat više uplaćenih doprinosa i kamata koje zastarijevaju prema odredbama propisa koji uređuje pomenutu oblast.

Zastara se ne odnosi na doprinos za penzijsko i invalidsko osiguranje (odnosi se i na zatezne kamate doprinosa za MIO). Postupak utvrđivanja zastare provodi Porezna uprava, a dug se otpisuje rješenjem.

Članom 46. Reguliše se obveznik plaćanja, stopa osnovica i rok za uplatu doprinosa za dobrovoljno penzijsko i invalidsko osiguranje.

Članovima 47., 48. i 49. Propisuje se da obveznik obračunavanja doprinosa sastavlja izvještaj o vrsti i iznosu obaveza doprinosa, osnovici prema kojoj su doprinosi obračunati, periodu na koji se obaveze odnose i o drugim podacima i dostavlja ga nadležnoj ispostavi Porezne kao i rokovi za dostavljanje navedenih izvještaja. Nadalje reguliše se plaćanje doprinosa, te nadležnost Porezne uprave za vođenje evidencija o obračunatim i uplaćenim doprinosima.

Poreznoj upravi Federacije Bosne i Hercegovine i Pravilnikom o procedurama prisilne naplate poreznih obaveza.

Članovima 50., 51., 52., 53., 54. i 55. Regulišu se iznosi kazni zbog kršenja odredbi ovog zakona. Također, u odnosu na postojeći zakon dodata je nova kaznena odredba. Za prekršaje iz ovog zakona predviđena je kazna samo za: poslodavca - pravno lice, poslodavca - fizičko lice i odgovorno lice kod poslodavca, a ne i za odgovorno lice nadležnih organa, koji namjerno ili iz grube nepažnje ne vrši posao u skladu sa propisima i nanosi štetu: poslodavcima, radnicima i institucijama države.

Napominjemo da je Ured za zakonodavstvo Vlade FBiH, svojim mišljenjem, potvrdio da ne postoje ustavne ili zakonske prepreke za uvođenje i ove vrste odgovornosti.

Stoga predlažemo da se u Zakonu, u kaznenim odredbama, uvedu kazne za ovlaštena lica u nadležnim organima koja sprovode Zakon kako smo definisali u prijedlogu. Time će se direktno uticati na smanjenje mita i korupcije i doprinijet će se efikasnijem i pravednijem provođenju zakona.

Članovima 56., 57., 58. i 59. Propisuje se rok za donošenje Pravilnika o primjeni Zakona o doprinosima kao i rok za objavu iznosa mjesečnih osnovica za obračun doprinosa za osiguranike kojim se osnovica utvrđuje kao umnožak prosječne plaće i odgovarajućeg koeficijenata. Sastavni dio Pravilnika su izvještaji koji će

obveznici uplate doprinosa podnositi Poreznoj upravi. Propisuje se i datum stupanja na snagu zakona i početak primjene istog.

IV FINANSIJSKA SREDSTVA

Za provođenje ovog zakona nisu potrebna dodatna sredstva iz Federalnog budžeta.